

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 39 Volume: 8 Issue: 39

Ağustos 2015 August 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

NEV'İ-ZÂDE ATÂYÎ'NİN HEZLİYÂT'I HEZLİYÂT OF NEV'İ-ZÂDE ATÂYÎ

Suat DONUK*

Öz

Hiciv, latife, hezl, tezyif ve mutayebe Türk edebiyatının konuları birbirine yakın bazı nazım türleridir. Bunlardan hezl, ciddi ve önemli fikir ve hususları mizahî ve gayr-ı ciddi bir şekilde işleyen bir türdür. Bazı divan edebiyatı sanatçıları hezl özelliği taşıyan manzumelerini divanlarından bağımsız olarak ayrı bir mecmuada toplamışlardır. Genelde hacmi dar olan bu mecmualara *Hezliyyât* ismi verilmektedir. 17. yüzyıl divan şairlerinden Nev'î-zâde Atâyî, *Hezliyyât*'ı olan sanatçılardan biridir. Nev'î-zâde'nin *Hezliyyât*'ı 149 manzumeden oluşmaktadır. Bunların 131 matla', 11'i kit'a, 3'ü rubai, 1'i mesnevi, 1'i de terkiib-benttir. Bazıları edebe uymayan ifadeler içerse de bu manzumelerin genelinde vezin, kafiye, söz sanatları gibi temel edebî kurallara uyulmuştur. *Hezliyyât*'ın çeşitli kütüphanelerde nüshaları olup bunlar genellikle Atâyî'nin *Divan*'ı, *Hamse*'si ya da külliyyatını ihtiva eden yazmaların sonunda yer almaktadır.

Bu çalışma bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde hiciv ve hezl kavramının sözlük ve terim anlamları üzerinde durulmuş, hezl türünün Arap, Fars ve Türk edebiyatlarındaki gelişimi kronolojik olarak verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümü iki kısma ayrılmaktadır. Birinci bölümün birinci kısmında eserin şekil, ikinci kısmında muhteva unsurları incelenmiş; elde edilen neticeler çeşitli tablolar yardımıyla sunulmuştur. İkinci bölümde çalışma boyunca ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde *Hezliyyât*'ın nüsha tavsifleri yapılmış, metnin kurulmasında dikkat edilen hususlar sıralanmış ve Nev'î-zâde Atâyî'nin *Hezliyyât*'ının üç nüshanın mukayesesiyle tesis edilen tenkitli metni verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hezliyyât, Nev'î-zâde Atâyî, 17. Yüzyıl.

Abstract

Satire, waggery, burlesque, lampoon and leg-pul are some of the genres of Turkish Literature whose subjects are close to one another. Among all these, burlesque is a poetry genre which discusses some serious and important ideas and matters in a humorous and unserious way. Some divan literature artists gathered the poems that have the characteristics of burlesque in a separate journal independently of their divans. These journals that are generally small in volume are called *Hezliyyât*. One of the divan poets of the 17th century, Nev'î-zâde Atâyî is among the artists that has a *Hezliyyât*. The *Hezliyyât* of Nev'î-zâde is comprised of 149 poems. 131 of these poems are matla, 11 of them are kita, 3 of them are rubaie, 1 of them is mesnevi and the last 1 of them is terkiib-bent. Even if some of them include some vulgar statements, the principal literary rules such as meter, rhyme and figures of speech were obeyed while writing. There are several copies of *Hezliyyât*'ın various libraries and generally take place at the end of the writings that comprise the oeuvre or Hamse of the Divan of Atâyî.

This study consists of one introduction and three other chapters. In the introductory chapter, the dictionary meanings of the words satire and burlesque were discussed, the chronological development of the genre 'burlesque' in Turkish, Arabic and Persian Literature was shown. In the first part of the first chapter, the figure of the work was analyzed while the content factors were analyzed in the second part; the results that were attained were presented with the help of several tables. The results that were acquired during the study were indicated in the second chapter. The copy definitions of *Hezliyyât* was made in the last part of the study and the factors that were paid attention during the comprise of the text were lined and the criticized text that was comprised as a result of its comparison with the three copies of *Hezliyyât* by Nev'î-zâde Atâyî.

Keywords: Hezliyyât, Nev'î-zâde Atâyî, 17. Century.

Giriş

Klasik Türk edebiyatı türlerinden biri olan hiciv, sözlük olarak Arapça "hecv (هجو)" ve "hicâ (هجا)" kökünden türetilmiş olup bir şahsın, kurumun, durumun, fiilin kusurlarını ortaya dökme, alaya alma, yerme veya bir lafzı heceleyerek okuma anlamlarını taşımaktadır.¹ Arap edebiyatında hiciv karşılığında "hicâ" terimi kullanılmakta, hiciv tarzında şiire "ühciyye" ya da "ühcüvve" denilmektedir.² Hicivde kusurları veya bu kusurlara sebebiyet veren kişileri ortaya sermekte zaruri olan unsur beyanın temizliğidir. Çünkü ifade tarzında edep dairesinden çıkılırsa şiir şeklinde sövülmüş ve rezaletler dile getirileceğine rezillliğe sebebiyet verilmiş olur.³ Hicvin edebiyattaki karşılığı olan hicviye ise bir kişi, kurum, toplum veya olayı yermek amacıyla yazılmış eserlerdir.⁴ Daha çok şiirler için kullanılmakla beraber aynı içeriğe sahip nesir yazılara da

*Yrd. Doç.Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi; suatdonuk@hotmail.com

¹ Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul 1995, s. 936.

² M. Orhan Okay, "Hiciv", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 1998, C. 17, s. 447.

³ Tâhirü'l-mevlevî, *Edebiyat Lugati*, Kemal Edip Kürkçüoğlu (haz.), Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, s.53.

⁴ İskender Pala, *Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1999, s. 186.

bu isim verilir.⁵ Tüm bu özellikler doğrultusunda hiciv için bir şahıs, durum, fiil veya olayın kusur veya hatalarını edep çerçevesi içerisinde sergileyip alaya alma, hicviye için ise bu tarzda kaleme alınmış manzum veya mensur metinlere tür olarak verilen ad biçiminde tanım getirmek mümkündür.

Türk edebiyatında hiciv ile birlikte latife, hezl, tezyif, mutayabe, zemm, şetm, kadh gibi anlamları birbirine yakın birçok terim bulunmaktadır.⁶ Bunların en bilinenlerinden olan hezl, sözlükte takılmak, şaka yapmak ve bir deri bir kemik kalmak anlamlarına gelen Arapça “hezele (هزل)” kelimesinden türemiştir.⁷ Terim olarak ise ciddi fikirlerin mizahî bir anlatımla dile getirildiği, özünde şaka, mizah ve eğlence bulunan edebî bir türdür. Pek çok hadiste “hezl” kelimesinin “ciddi” sözcüğünün zıttı olarak kullanılması hezlin en belirgin anlamının şaka, mizah ve gayr-ı ciddilik olduğunu göstermektedir. Yeni bazı Arapça sözlüklerde bu kelime “hezlî” terimiyle karşılanmaktadır.⁸ Bir şiirle aynı ölçü ve kafiyede şiir yazarak taklit etmeye de hezl ya da tehzil adı verilir. Daha çok ünlü gazel ve kasideleri konu alan tehzillerde çağın şartlarına uygun dokundurmalar da görülür.⁹ Hezilde alay, latife, şaka yollu yazılan şiirlerde kimseyi incitme amacı bulunmamaktadır. Bu yönüyle hicivden ayrılır. Bununla beraber hezilde mübalağa sanatı esas noktayı meydana getirmektedir. Bu yönüyle ise hicvi andırmaktadır.¹⁰ Mizah ve espri ile birlikte bazen kaderden şikâyet, hikmet ve felsefe konularını işlemeleri iki tür arasındaki başka bir benzerliktir.

Hezl ile latife arasındaki farkı ise latifenin tümüyle terbiye dâhilinde güzel ve zarif söz sarf etmesi, hezlin bazen edep sınırlarını zorlayan açık ifadeler kullanması şeklinde belirtmek mümkündür.¹¹ Nitekim getirdiği tanımla kendisinden sonra gelen belâgatçileri etkileyen İbn Ebû'l-isba' el-Mısırî'ye (ö. 654/1256-57) göre hezl, övgü veya yerginin hoş bir mizah veya güldüren bir müstehcenlik içinde ifade edilmesidir.¹²

Hezliyât hezlin çoğulu olup edebiyat kaynaklarında hezl türüne giren manzumelerin toplanmasıyla meydana getirilen eserler için de kullanılmaktadır. Hezl türünün ilk örnekleri Arap edebiyatında görülmektedir. Ebû Nüvâs (ö. 198/813-14 [?]), Ebû Dülâme (ö. 161/777-78), Beşşâr b. Bürd (167/783-84), Ferezdak (114/732-33), İbnü'l-haccâc (ö. 261/874-75) gibi şairlerden nakledilen müstehcen şiir, fıkra, nükte ve latifeler öncüsünün İmruülkays (ö. 545 [?]) olduğu söylenen hezlin ilk örnekleri sayılmaktadır. Abbâsîlerin ilk dönemlerinden itibaren çeşitli hezl örnekleri derlenip pek çok eser meydana getirilmiştir. Bunlar arasında bir kişi ile ilgili haberleri toplayanlar bulunduğu gibi ahmak, deli, yalancı peygamber, bedevî, cimri, dilenci gibi çeşitli gruplarla halife, vezir, vali, imam ve şair gibi meslek erbabına ait olanlar da vardır. Fakat bu eserlerin hiçbiri günümüze ulaşmamıştır. Câhiz'in (ö. 255/868-69) *Kitâbü'l-hayevân* ile *el-Beyân ve't-Tebyîn*'i, Ebû Hiffân el-Mihzemî'nin (ö. 257/870-71) *Ahbâru Ebî Nüvâs*'ı, İbn Kuteybe'nin (ö. 276/889-90) *Uyûnu'l-ahbâr*'ı, Beyhakî'nin (ö. 470/1077-78) *el-Mehâsin ve'l-Mesâvî*'si, Ebû'l-ferec el-İsfahânî'nin (ö. 356/966-67) *el-Egânî*'si, Hatîb el-Bağdâdî'nin (ö. 463/1070-71) *et-Tatfil* ile *Hikâyâtü't-tufeyliyîn*'i, Ebû'l-ferec İbnü'l-cevzî'nin (ö. 597/1201) *Ahbârü'l-hamkâ ve'l-Mugaffelîn*'i Arap edebiyatında hezliyâta yer veren ilk dönem eserlerinden bazılarıdır.¹³

İran edebiyatında IV./X. ve V./XI. yüzyıllarda, toplumsal eleştiri içeren ve hiciv ile hezl özellikleri gösteren şiirlerin yaygın olduğu, günümüze kadar gelen şiir parçalarından anlaşılmaktadır. Örneğin Rûdekî (ö. 329/940-41), Şehîd-i Belhî (ö. 315/927-28), Ma'rûf-ı Belhî (ö. [?]) benzeri ilk dönem Fars şairlerinden kalan şiir parçalarında hezl türünde beyitlerle karşılaşmak mümkündür. Ayrıca yine V./XI. yüzyılda yaşamış bir şair olan Ezrakî-i Herevî'nin (ö. [?]) *Elfıyye ve Şelfıyye* isimli müstehcen bir eser kaleme aldığı *Keşfü'z-zünûn* gibi kaynaklar tarafından belirtilmektedir.¹⁴ Sonraki yüzyıllarda İran edebiyatında Senâî (ö. 525/1130-31 [?]), Sûzenî (ö. 569/1173-74), Hâkânî (ö. 595/1198-99), Attâr (ö. 618/1221-22), Sa'dî (ö. 691/1291-92) ve Ubeyd-i Zâkânî (ö. 772/1370-71'den önce) gibi zühd ve takvâ ile ünlü ediplerin eserlerinde bile bu türde manzumeler yer almıştır.¹⁵ Bu sanatçılardan Ubeyd-i Zâkânî'nin *Ahlâku'l-eşrâf*, *Risâle-i Dil-güşâ*, *Ta'rifât* ve *Mûş u Gürbe* adlı eserleri bu türün İran edebiyatındaki önemli örnekleri arasında gösterilmektedir. İran edebiyatında hezl ve hiciv türü 19. yüzyılın sonlarından itibaren gazete ve dergi mecrasına dâhil olarak günümüze kadar gelebilmiştir.¹⁶

⁵ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1983, C.1, s. 814.

⁶ Hikmet Feridun Güven, *Klasik Türk Şiirinde Hiciv*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 1997, s. 30.

⁷ Mutçalı, age, s. 942.

⁸ İsmail Durmuş, “Hezl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 1998, C. 17, s. 304.

⁹ Hanife Dilek Batıslam, “Divan Edebiyatında Latife ve Hezl”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 22, S. 1. 2013, s. 235.

¹⁰ Pala, age, s. 183.

¹¹ Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-i Türkî*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1317, s. 1241.

¹² Durmuş, agmd, s. 304.

¹³ Durmuş, ags.

¹⁴ A. Naci Tokmak, “Ezrakî-i Herevî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 1995, C. 12, s. 69.

¹⁵ Hasan Çiftçi, “Klasik İslam Edebiyatında Hiciv ve Mizah”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 10, Erzurum 1998, s. 143.

¹⁶ A. Naci Tokmak, “Hiciv (Fars Edebiyatında)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 1998, C. 17, s. 449.

Hezl türü Türk edebiyatına İran edebiyatı üzerinden geçmiştir. Türk edebiyatında hezl, daha çok alay ederek küçük düşürme biçiminde tanımlanmış, alt kademesine ta'riz (sataşma), üst kademesine şetm ve kadh (sövgü) konulmuştur. Latife ve nükte ise kimseyi incitmeme ve zarafeti ön planda tutma açısından hezlden ayrılır. Bu durum Türk edebiyatında hezlin, Arap belâgatinde nüktelyi andıran tarzdaki anlamından farklı olarak, hicve yakın bir mana taşıdığına işaret etmektedir.¹⁷

Divan şairlerinden Bahâyî-i Küfrî (ö. 1071/1660), Hevâyî (ö. 1127/1715), Tıflî (ö. 1070/1659-60), Tarzî (ö. 1072/1661-62), Tırsî (ö. 1180/1766-67) ve Sürürî'nin (ö. 1229/1814) divanlarında yer alan müstehcen manzumeleri hezl türüne dâhil etmek mümkündür.¹⁸ Türk Edebiyatında hezl türüne giren müstakil eserler de kaleme alınmıştır. Nef'î'nin (ö. 1044/1635) *Sihâm-ı Kazâ'sı*, Deli Birader Gazâlî'nin (ö. 940/42/1534/36) *Dâfiu'l-gumûm ve Râfiu'l-hümûm*'ı, Fehim-i Kadîm'in (ö. 1057/1647-48 [?]) *Şehr-engiz'i*, Tarzî Mehmet'in *Vasiyyet-nâme'si* ile *Zille-nâme'si* buna örnek olarak verilebilir. Edirneli Güftî (ö. 1088/1677-78), *Teşrifâtü's-suarâ* isimli tezkiresinde bazı şairlerin hayatını hezl üslubuyla kaleme almıştır.¹⁹

Klasik Türk edebiyatında bazı şairler hezl türündeki manzumelerini bir mecmuada toplayıp esere dönüştürmüşlerdir. Söz konusu müellifleri şu şekilde sıralamak mümkündür: İshak Çelebi (ö. 944/1537-38), Nihâlî Ca'fer Çelebi (ö. 949/1542-43), Bahâyî-i Küfrî, Hevâyî, Osman-zâde Tâib (ö. 1136/1724), Tırsî İbrahim, Kânî (ö. 1206/1791), Seyyid Osman Sürürî, Süleyman Fâik (ö. 1254/1838). Bu mecmualarda yer yer hezliyât tanımına uymayan, yaşanmış kısa hikâyeler ve hikemî manzumeler de mevcuttur.²⁰

1. Nev'î-zâde Atâyî'nin Hezliyât'ı

Klasik Türk edebiyatında hezliyât mecmuası bulunan şairlerden biri de 17. yüzyılın önemli isimlerinden Nev'î-zâde Atâyî'dir (ö. 1046/1636-37 [?]). Daha çok kıt'a ve matla'lardan meydana gelen Atâyî'nin *Hezliyât'ı*, kafiyelerin son harflerinin ebcet sırasına göre tertip edilmiştir. Genelde Atâyî'nin *Divan'ı* veya *Hams'e'sini* ihtiva eden nüshaların sonunda yer alan bu hacimsiz eser aşağıda tafsilatlı bir şekilde incelenecektir.

1.1. Şekil Unsurları

1.1.1. Adı ve Yazılış Tarihi

Nev'î-zâde Atâyî'nin *Hezliyât'ı* küçük bir mecmua hüviyetinde olup eserin özgün adının yer alabileceği bir mukaddime ya da hatime bölümü içermemektedir. Eserin orijinal ismine ulaşma imkânı sunabilecek başka bir seçenek olan müellif hatlı nüsha da elimizde mevcut değildir. Bununla birlikte başlığında yer alan "Nüvişte Şüd Ez-müsvedde-i Şâ'ir-i Merhûm"²¹ ifadesinden müellifin müsvettesinden çoğaltıldığı anlaşılan Esad Efendi nüshasında "*Hezliyât-ı Nev'î-zâde Atâyî*" ismi kullanılmıştır. Nitekim söz konusu eser, nitelikleri hezl türüne uyan şiirlerin toplandığı bir mecmua olduğu için buna genel bir ifade olarak "hezliyât" adının verilmesi olağan görünmektedir. Bu nedenle mevcut yazmalarda da esere "*Hezliyât-ı Nev'î-zâde Atâyî*" isminin verilmesinde güçlü bir ittifak söz konusudur.

Mukaddime ve hatime bölümleri ile müellif hatlı nüshası bulunmadığı için temin edilemeyen bilgilerden biri de eserin telif tarihidir. Bununla birlikte manzumelerin niteliğinden anlaşıldığı kadarıyla Atâyî, yaşamı süresince hezl özelliklerini haiz, çoğunluğu kıt'a ve matla' olan şiirler kaleme almış, ömrünün son zamanlarında bunları bir araya getirip bir mecmuaya dönüştürmüştür. Nitekim *Hezliyât'ta* belirli bir zamanı ifade eden üç manzume bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan;

Tarîk-ı 'ilme kadem basdı bir nice râcil
İrişdi pâyeye her birisi ayaklandı

Saçak ümîdi ile ben mülâzemet iderek
Piyâde vara gele dâmenüm saçaklandı²²

biçimindeki kıt'a 1605 yılında müderrisliğe başladığı bilinen Atâyî'nin²³ medrese öğrenimini tamamlayıp tayin edilmeyi beklediği 1600'lü yılların başında yazılmış olmalıdır.

Muayyen bir zamanı belirten ikinci manzume olan;

Çok iş itdi s.küm kûn-ı nigâra
Kaba Zûrnâ nitekim Akhisâra²⁴

¹⁷ İskender Pala, "Hiciv (Türk Edebiyatında)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 1998, C. 17, s. 306.

¹⁸ Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2008, s. 151.

¹⁹ Ağâh Sırrı Levend, "Divan Edebiyatında Gülmece ve Yergi (Hezl ve Hecv)", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten-1970*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1971, s. 40-43

²⁰ Pala, agmd, s. 306.

²¹ Nev'î-zâde Atâyî, *Hezliyât-ı Atâyî*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, nu. 2872, vr. 232b.

²² Atâyî, agvr.

²³ Suat Donuk, *Nev'î-zâde Atâyî-Hadâ'iku'l-hakâ'ik fî Tekmileti's-sakâ'ik (İnceleme-Metin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa 2015, s. 95.

²⁴ Atâyî, agy, vr. 234b.

beytinde “Kaba Zurna” isimli bir kişinin Akhisar’a kötülükler ettiği ifade edilmektedir. Nitekim *Hadâiku'l-hakâ'ik fi Tekmileti's-şakâik*'ta İpekli Mehmet Efendi'nin biyografisi verilirken “Belde-i İzmir'de mizmâr-ı iştiârî 'âlem-gîr olup5 'Kaba Zûrnâ' nâm şakinün sarîr-i hâme-i hükûmetle sıklığın dindürmüş ve âvâze-i dür-bâş-ı te'dîbi deste-çûb-ı kelle-kûb-ı Herûm gibi nice ser-keşleri sindürmüş idi.”²⁵ cümlesiyle ilgili şahsın İzmir'de kadılık yaparken Kaba Zurna gibi nice isyankârı yola getirdiği belirtilmiştir. İpekli Efendi 1607-1611 yılları arasında İzmir kadılığı görevinde bulunduğuna göre²⁶ bu matla'da o zaman aralığında yazılmış olmalıdır.

Yazılış zamanı belirli olan diğer bir şiir “Tâbistân-ı Bostân Der-ta'rif-i Kara T.ş.k”²⁷ başlığı taşıyan terhib-benddir. İçinde geçen;

Virüp Dâvud-ı mel'ûna temessük katl-i şâh için
İdüp tahrîk-i fitne kasd-ı 'Osmân eyleyen sensün²⁸

beytinin anlamına bakıldığında bu manzumenin Sultan II. Osman'ın katledildiği 1622 Mayıs'ından sonra yazıldığı anlaşılmaktadır.

Hezliyyât' ta zaman bildiren ve bu eserin meydana getiriliş tarihine ulaşmamızı sağlayacak bunlardan başka şiir bulunmamaktadır.

1.1.2. Atâyî'ye Âidiyeti Meselesi

Müellifin el yazısıyla yazılmış nüshası şuan elde bulunmayan ve mukaddime ile hatimesi olmayan bu küçük risalede Nev'î-zâde Atâyî'nin mahlası veya ona aidiyet bildiren herhangi bir ifade mevcut değildir. Doğru bilginin temini ve sağlıklı bir şekilde neşri hususlarında eski çağlarda problemler yaşanabildiği bilinen bir durumdur. Bundan dolayı tarihî birer metin olan bu yazmalardaki böyle bir durum bu eserin Atâyî'nin elinden çıkıp çıkmadığı konusunda şüphe uyandırmaktadır. Bununla beraber söz konusu eserde geçen;

Kenâr ümidine pür-gam olur dil-i şeydâ
Kenârdan gelür ekser iç illere kâlâ²⁹

beyti Atâyî'nin mürettep *Divan'*ında da yer almaktadır.³⁰

Yukarıda da belirtildiği gibi Atâyî'nin *Hezliyyât'*ının müellif hatlı yazması şuan için mevcut değilse de Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi nüshasındaki “Nüvişte Şüd Ez-müsvedde-i Şâ'ir-i Merhûm”³¹ ifadesinden bu yazmanın Nev'î-zâde'nin elinden çıkan bir nüshadan çoğaltıldığı anlaşılmaktadır.

17. yüzyılın en üretken sanatçılarından biri olan Nev'î-zâde Atâyî'nin manzum türde *Divan'*ı ve *Hamse'*si olduğu bilinmektedir.³² Yurtiçi ve yurtdışı yazma eser kütüphanelerinde pek çok *Atâyî Divan'*ı, *Hamse'*si veya pek çok eserinin bir araya getirildiği külliyatları bulunmaktadır. Söz konusu bu eserlerin çoğunun sonunda Atâyî'nin *Hezliyyât'*ı da yer almaktadır.³³ *Hamse'*nin sonunda bulunmasının nedeni beşinci eserinin hangisi olduğu tartışmalı olan Atâyî'nin³⁴ *Hamse'*sinin bir şekilde beşe tamamlanması gayreti olmalıdır.

Hezliyyât' ta bulunan bazı özgün ifadelerin *Nev'î-zâde Atâyî Divanı'*nda geçtiği görülmektedir. “murg-ı dest-âmûz”, “genc-i nihânî”, “bir başıyla (hareket etmek)”, “tâkati tâk etmek” gibi şairlik karakterini belli etme vasfı taşıyan özgün kelime grupları her iki eserde kullanılmıştır. Ayrıca *Hezliyyât'* ta geçen;

Ne jîve bardağıdur bilmeyen zellesini³⁵

mısrasının biraz değiştirilmiş hali olan;

Ne jîve bardağıdur gonca-ı pür-jâleyi gör³⁶

dizesinin *Atâyî Divanı'*nda yer alması dikkat çekmektedir.

17. yüzyıl divan edebiyatının en ünlü şairlerinden biri olan Nef'î, *Sihâm-ı Kazâ* isimli eserde Nev'î-zâde Atâyî için hezl türünde 23 beyit sarf etmiştir.³⁷ Atâyî ise Nef'î'ye aynı türde 36 kıt'a ile karşılık vermiş

²⁵ Donuk, agt, s. 1438.

²⁶ ags.

²⁷ agy, vr. 235a.

²⁸ agy, vr. 235b.

²⁹ agy, vr. 233a.

³⁰ bk. Saadet Karaköse (haz.), *Nev'î-zâde Atâyî Divanı*, Kültür Bak. e-Kitap, Malatya 1994. s. 319-320. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78393/nevzade-atayi-divani.html> (E.T.: 11.08.2014)

³¹ Nev'î-zâde Atâyî, *Hezliyyât-ı Atâyî*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, nu. 2872, vr. 232b.

³² Donuk, agt, s. 124-125.

³³ bk. Nev'î-zâde Atâyî, *Hamse*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, nu. TY 319; Nev'î-zâde Atâyî, *Külliyât*, Konya Mevlana Müzesi Yazma Eserleri, nu. 5926.

³⁴ Donuk, agt, s. 131.

³⁵ Nev'î-zâde Atâyî, *Hezliyyât-ı Atâyî*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, nu. 2872, 234b.

³⁶ Karaköse, age, s. 96.

³⁷ Metin Akkuş (haz.), *Nef'î ve Sihâm-ı Kazâ*, Akçağ Yay., Ankara 1998, s. 203-205, 219, 229, 230.

olup bu kıt'alar İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T. 3004'te yer almaktadır.³⁸ Bu bilgilerden Atâyî'nin hezl türüne aşına olduğu sonucunu çıkartmak mümkündür.

Yukarıda sıralanan nedenlerden dolayı söz konusu *Hezliyat'*ın Nev'î-zâde'ye ait olduğu kuvvetle muhtemel görünmektedir.

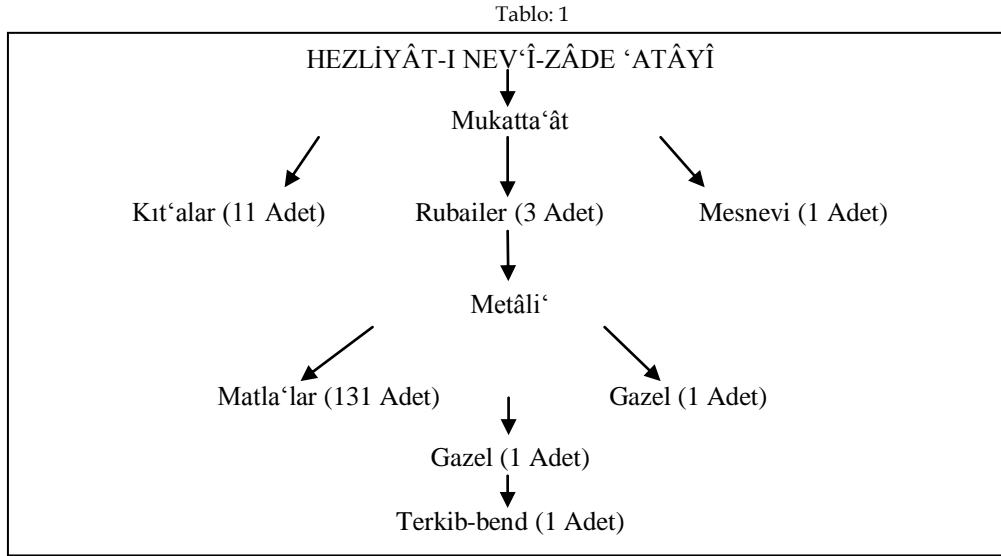
1.1.3. Eser Tertibatı

*Nev'î-zâde Atâyî Hezliyat'*ı az sayıda şiir ve sınırlı sayıda nazım şekli çeşidi ihtiva ettiği için mürettep divanlardaki gibi bir tertibata sahip değildir. Bununla birlikte eserin gelişigüzel tertip edildiğini söylemek de mümkün değildir. Atâyî'nin *Hezliyat'*ında nazım şekilleri esas alınarak bir düzenlemeye gidilmiştir. Fakat bu düzenleme kati çizgiler taşımamakta, kural dışına çıkan noktalar da bulunmaktadır. Eser isminden hemen sonra gelen "Mukatta'ât" başlığının altında kıt'a ve rubai gibi nazım birimleri dördlük olan 15 şiir bulunmaktadır. Manzumelerin sıralanmasında herhangi bir ölçüt konulmayan bu bölümde yapılan tek bilinçli tertibat, konusu latife yapmanın önemi olan bir kıt'anın eserin birinci sırasına yerleştirilmesidir. Adı "Mukatta'ât (Kıt'alar)" olmasına rağmen bu bölüm, ayrıca 3 rubai ve 1 mesnevi ihtiva etmektedir.

Atâyî'nin *Hezliyat'*ında kıt'alarından sonra "Metâli' (Matla'lar)" bölümü gelmektedir. Bu bölümde tek beyitten oluşan ve kendi mısraları arasında kafiye bulunan beyitlere yer verilmiştir. *Hezliyat'*ın en düzenli bölümü burasıdır. Çünkü buradaki beyitler kafiye veya rediflerinin son harfine göre alfabetik olarak sıralanmıştır. 131 matla'ın yer aldığı bu bölümde istisnâ olarak sadece bir gazel-i nâ-tamâm yer almaktadır. Manzume sayısına göre eserin en hacimli olan bu bölüm *Hezliyat'*ın esasını meydana getirmektedir.

Nev'î-zâde Atâyî'nin *Hezliyat'*ının asıl bölümünü oluşturan "Metâli' " bölümünden sonra beş beyitten oluşan ve mahlas-hânesi olmayan bir gazel-i nâ-tamâm ile "Tâbistân-ı Bostân Der-ta'rif-i Kara T.ş.k" başlıklı beş bentlik bir terhib-bend gelmektedir. Eserin en hacimli şiiri olan bu manzumeden sonra Atâyî'nin *Hezliyat'*ı herhangi bir hatime olmadan sona erer.

Bu bilgiler ışığında *Hezliyat'*ın eser tertibatını şu şekilde şema haline getirebiliriz:

1.1.4. Nazım Şekilleri

Her ne kadar argo ve küfürle ifadeler içerse de Nev'î-zâde Atâyî'nin *Hezliyat'*ı nazım tekniği itibariyle sanatsal özellikler taşıyan bir eserdir. Bu doğrultuda şair duygu ve düşüncelerini ifade etmek için farklı nazım şekillerinden istifade etmiştir. Söz gelimi Atâyî'nin *Hezliyat'*ında kıt'a, rubai, gazel, mesnevi, terhib-bend ve matla' nazım şekilleri görülmektedir. Bunlar içerisinde matla'lar, kıt'alar ile birlikte eserin ağırlığını meydana getirmektedir. Müstakil bir nazım şekli olmayan matla' *Hezliyat'*ın tesisinde ayrı bir tür olarak ele alındığı ve eserin ağırlığını oluşturduğu için bu kısma dâhil edilmiştir. *Hezliyat'*taki tek mesnevi bu türün genelinde görülen bir olay anlatma ve hacimli olma özelliklerini taşımayıp kafiye dizilişi itibariyle mesnevi türüne girmektedir.

Atâyî'nin *Hezliyat'*ında var olan nazım şekillerini bir tablo üzerinde şu şekilde göstermek mümkündür:

Tablo: 2

	Nazım Şekli	Adet
1	Matla'	131
2	Kıt'a	11

³⁸ Güven, agt, s. 308.

3	Rubai	3
4	Gazel	2
5	Mesnevi	1
6	Terkib-bend	1
TOPLAM		149

1.1.5. Vezin

Divan edebiyatı nazım tekniklerine uyularak tesis edilen Nev'î-zâde'nin *Hezliyat*'ında aruz ölçüsünün bu edebiyat bünyesindeki ortalama eserler düzeyinde kullanıldığını söylemek mümkündür. Bu eserde aruz kullanımının başarı seviyesi orta düzeyde pek çok divan veya divançede görülenle aynı düzeydedir. Manzumelerdeki aruz kusurları normal sınırlarda olup veznin aksadığı iki mısra bulunmaktadır.³⁹ Bu mısralardaki aksaklıklar da ciddi kusurlar olmayıp birer hece düşürme ile düzeltilmiştir.

Hezliyat'ta aruz kalıbı çeşitliliği itibariyle bir zenginlik vardır. Aruzun hem uzun hem kısa kalıpları birlikte kullanılmıştır. Bunlardan uzun kalıpların ağırlıkta olduğu dikkat çekmektedir. Atâyî'nin *Hezliyat*'ında çoğunluğu Türk divan edebiyatı sahasında sık kullanılanlar olmak üzere on dört farklı aruz kalıbı görülmektedir. Bu eserde en çok, divan edebiyatının da en rağbet gören kalıplarından biri olan Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün kalıbı kullanılmıştır. 30 manzumede görülen bu kalıbı 28 manzume ile Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün takip etmektedir. *Hezliyat*'ta en az kullanılan kalıplar ise birer manzume ile Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ül; Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'; Fa'ülün / Fa'ülün / Fa'ülün / Fa'ülün ve Mef'ülü / Mefâ'ilün / Mef'ülü / Mefâ'ilün'dür.

Hezliyat'taki üç rubainin ikisinde nazım şeklinin imkân tanınması nedeniyle her mısradaki farklı aruz kalıplarından istifade edilmiştir. Bu da eseri aruz kalıpları açısından zengin kılan başka bir husus olarak değerlendirilebilir.

Atâyî'nin *Hezliyat*'ında aruz kalıplarının kullanım sıklığını bir tablo üzerinde şöyle göstermek mümkündür:

Tablo: 3

Mecmuada Kullanılan Aruz Kalıpları (Türkçe Şiirler)	Kıt'a	Rubai	Gazel	Mesnevi	Terkib-bend	Matla'	Toplam
Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün						30	30
Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün						21	21
Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün	2			1		6	9
Mefâ'ilün/Mefâ'ilün /Mefâ'ilün/Mefâ'ilün	1				1	26	28
Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün	4		1			10	15
Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ülün	1	1				11	13
Mef'ülü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün	2		1			17	20
Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ül		1					1
Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'		1					1
Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fa'ülün	1					1	2
Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün						3	3
Mef'ülü / Fâ'ilâtün / Mef'ülü / Fâ'ilâtün						4	4
Fa'ülün / Fa'ülün / Fa'ülün / Fa'ülün						1	1
Mef'ülü / Mefâ'ilün / Mef'ülü / Mefâ'ilün						1	1

³⁹ bk. *Hezliyat*, 112. manzumenin 2. mısrası ve 138. manzumenin 2. mısrası.

TOPLAM	11	3	2	1	1	131	149
--------	----	---	---	---	---	-----	-----

1.1.6. Kafiye

Nev'î-zâde'nin *Hezliyat'* ta uyduğu şiirin şekli kurallarından biri de kafiye'dir. Diğer edebî metinlerde olduğu gibi burada da kafiye ve redifler belirli kaideleriyle yer almaktadır. Kafiyeyi oluşturan sesler, redif ile kafiyenin ilişkisi, nazım şekillerindeki standart kafiye dizilişleri gibi belirli edebî kurallara *Hezliyat'* ta da riayet edilmiştir. Atâyî'nin bu eserde kusur olarak kabul edilecek bir kafiye tasarrufu görülmemektedir. Sadece redif-kafiye olarak 40. manzumede "ekser" ile "kakarlar", 95. manzumede "dîrsün" ile "anlarsun" ve 138. manzumede "yalvardı" ile "sal'virdi" kelimelerinin tercih edilmesi edebî kurallara uysa da ses ahenklerinin düşük seviyede kalması bakımından tenkite açıktır.

Atâyî'nin *Hezliyat'* ında redif kullanılırken Türkçe kelimelerin sıklıkla tercih edilmesi dikkat çekicidir. "Vardur", "oldı", "degülüz", "gibidür", "sokdılar", "ider", "olmaz", "üzre" (2 manzumede), "geldi", "gibi", "virdün sen", "eyleyen sensün", "b.k" bu eserde redif olarak seçilen Türkçe kelimelerdir. Tüm *Hezliyat'* boyunca sadece iki beyitte Farsça "dürüst" ve "ser-i kîrüm" kelimeleri redif olarak tercih edilmiştir. Redif kullanımında Arap dilinin tercihi sadece bir beyitte görülmektedir. Bu beyitte sarf edilen kelime "fâide" dir.

Kafiye kullanımında eserin genelinde mürşinin sonunda Türkçe bir ek, öncesinde gelen kafiye sesleri biçiminde bir sıralama görülmektedir. Şair pek çok manzumede dizinin sonuna ismin hal, soru, iyelik ya da kip eklerinden birini, onun öncesine ise kafiye oluşturan sesleri koymuştur. Bu yöntemin doğru bir şekilde kullanılmasının nazım tekniğinde başarı ölçütlerinden biri olduğu bilinmesinden dolayı bu hususun *Hezliyat'* ın edebî yönünü güçlü kıldığını belirtmek mümkündür.

Eserdeki kafiye çeşitliliğine bakılacak olursa şairin ses sayılarına göre yarım, tam ve zengin kafiye türlerinin hepsinden de istifade ettiği görülmektedir. Yarım kafiye bunlar içerisinde Atâyî'nin en çok tercih ettiği çeşittir. Yarım uyağı zengin uyak takip etmektedir. Diğer kafiye çeşitlerinden tunç kafiye yedi beyitte kullanılmıştır. Şair, "oturmazlar-turmazlar", "âb-âsiyâb", "ağyâr-yâr", "kim-s.kim", "s.k.şi-îşi", "atdı-katdı", "itdi-gitdi" kelimeleriyle tunç kafiye oluşturmuştur.

Nev'î-zâde'nin *Hezliyat'* ta cinas türünde kafiye tasarrufunda bulunduğu herhangi bir beyit bulunmamaktadır.

1.2. Muhteva Unsurlar

1.2.1. Konu-Tema

Yukarıda hezl türünün ciddi durum veya fikirlerin mizahî bir anlatımla dile getirildiği, özünde şaka, mizah ve eğlence bulunan, bazen müstehcen ifadeler de içerebilen edebî bir tür olduğunu belirtmiştik. Atâyî'nin *Hezliyat'* ı bu tanıma uyan konularda yazılmış manzumeler içermektedir. Mesela henüz ilk kıtada latife yapmanın önemi gibi ciddi bir konu mizahî bir şekilde ele alınmıştır. 10. manzumede aşk konusunda Mecnun, Ferhat benzeri büyük âşıklardan üstünlük iddiası gibi klasik divan temalarından biri bile ilk üç mürşada ciddi bir tarzda ifade ediliyorken son mürşâ ile bu ciddi hava yerini muzip bir ifadeye bırakmaktadır. Fakirken âşık olmak (15. manzume), aşk derdi çekmek (29. manzume), tabiat (35. manzume) ve vuslat (51. manzume) rahat ve gayri ciddi bir tarzda işlenen diğer bazı ciddi konulardır.

Hezliyat' ta konusu ismi verilmeyen şahıslara, özellikle de mahbuplara, cinsel sataşma, muzip şaka ve takılmalar olan pek çok manzume bulunmaktadır. Hatta bunların sayı bakımından, ciddi mevzuların mizahî bir şekilde sokulması temasından daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. 6, 7, 18 ve 27. manzumeler bu tür içeriğe sahiptir.

Atâyî sadece argoya, küfre ve mizahî ifadelerle yer vermemiş, kıymetinin bilinmemesi, ham sofuluğun zararları ile kaderden şikâyet gibi felsefî ve hikemî konu ve temalar da işlemiştir. Bu türden içeriğe 3, 19 ve 20. manzumeleri örnek olarak verebiliriz.

Nev'î-zâde Efendi'nin söz konusu eserinde ismi zikredilen çeşitli şahıslara dönük şiirler de mevcuttur. Emîr Efendi (14. manzume), Mısri Cüvân (91. manzume), Kahveci Murad Şâh (106. manzume), Kaba Zurna (107. manzume), Muhtesib-zâde (114. manzume), Kapucı-zâde (115. manzume) ve Kara T.ş.k (149. manzume) *Hezliyat'* ta adı söylenip hakkında mizahî şiirler kaleme alınan kişilerdir. Bunlar içerisinde "Kara T.ş.k" lakaplı kazaskeri hedef alan ve oldukça ağır tenkitler içeren terki-bend, eserin en hacimli manzumesi olup özellikle Sultan II. Osman'ın katli bağlamında incelenmesi gereken son derece önemli bir şiirdir.

Hezliyat' ta konusu şühâne olan pek çok beyit de vardır. Bu tür beyitlerde herhangi bir müstehcen ifade, küfür veya hikemî tema bulunmayıp sadece sevgiliye yönelik çapkınca bir yönelim söz konusudur. 16, 17, 22 ve 23. manzumeler bu çeşit konuların işlendiği örnek şiirlerden bazılarıdır.

Yukarıda değinilen konuları ihtiva eden şiirlerin yanı sıra *Hezliyat'* ta herhangi bir mevzu içermeyen, sadece kaba küfürler, sert cinsel sataşmalar ve ağır müstehcen ifadeler yardımıyla güldürme amacı taşıyan beyitlerle de karşılaşılmaktadır. Buna 21, 37 ve 42. manzumeler örnek olarak gösterilebilir.

1.2.2. Edebî Sanatlar

Nazım unsurlarından olan edebî sanatlar edebiyat metinlerinin anlaşılması, yorumlanması ve değerlendirilmesinde önemli bir yer almaktadır. Özellikle divan edebiyatının anlaşılması ve değerlendirilmesi için bu söz sanatlarının bilinmesi gerekir.⁴⁰ Bu bağlamda baktığımız *Hezliyat*'ta hem teşbih, istiare, kinaye gibi mecazla ilgili sanatlar hem iham, tevriye, telmih, nida gibi anlamla ilgili sanatlar hem de kalb, iştikak, cinas, tarsi gibi sözle ilgili sanatlar kullanıldığı görülmektedir. Sayı ve yoğunluk olarak her ne kadar ortalama bir divanın beyitlerinde rastlananlar kadar olmasa da *Hezliyat*'ın beyitlerinde en azından birer tane söz sanatının bulunduğu söylemek mümkündür.

Hezliyat manzumelerinde yer alan bazı edebî sanatlara aşağıda birer örnek verilecektir. Beyitlerde italik yazılan kelimeler ilgi sanatın yapıldığı yeri işaret etmektedir.

Mecazla ilgili sanatlar

Teşbih:

Kaşı hilâl olursa dahı zen ne eksigüm
Bir kubbedür cihânda benüm ulu bildüğüm⁴¹

İstiare:

Sûzenâsâ nakş geçmekde katı dil-düzdür
Calka öğrenmiş *kuşum* bir murg-ı dest-âmûzdür⁴²

Kinaye:

Bir başı ile nice yire girmege kâdir
Hiç olmaya kîrüm gibi nefsiyle bahâdır⁴³

Teşhis:

Reh-i kûnuna *kîrüm gitmege* çün nasb-ı nefis itdi
T.ş.ğum kapuya varunca anı gönderi gitdi⁴⁴

İntak:

Alsa ger mihr-i ruhundan *gül-i handân* behre
Dir idi mâh ile hürşide *nedür ol çihre*⁴⁵

Anlamla İlgili Sanatlar

İham:

Eksik degül menîden anun dâ'imâ sulı
Küngâh-ı serdi oldı o hîzün *sovuk kuyı*⁴⁶

Tevriye:

Cihânda mâlik iken böyle hum-ı husrevânîye
Kün-i yâri görün kim yine *imsâk* üzredür her dem⁴⁷

Telmih:

Or.spınun Firengî câhili bahtun *Ebû Cehli*
Gidinün nekbetî-*Fir'avm* puşt-endâz-ı *Hâmânî*⁴⁸

Nidâ:

Sakın müsâ'ade itme rakıbe *iy dil-ber*
Harâm-zâdeyi arkasuna alur dirler⁴⁹

Tekrir:

Vücûd-ı mühmeli olmuşdı anun gerçi çokdan *b.k*
O murdârun girüp g.tine çıkdı şimdi *b.kdan b.k*⁵⁰

Tezat:

Sanma bâkî bu demleri ki olur
Öni ma'mûr olanun *ardı* harâb⁵¹

Hüsn-i Ta'lil:

Muttasıl berf eriyüp akmada âb-ı enhâr

⁴⁰ Cem Dilçin, *Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 1997, s. 405

⁴¹ Atâyi, agy, vr. 234a.

⁴² agy, 233b.

⁴³ agy, 233a.

⁴⁴ agy, 234b-235a.

⁴⁵ agy, vr. 234b.

⁴⁶ agvr.

⁴⁷ agy, vr. 232b.

⁴⁸ agy, vr. 235a.

⁴⁹ agy, vr. 233b.

⁵⁰ agy, vr. 235b.

⁵¹ agy, vr. 232b.

Bel sovukluğına uğradı meger kim kühsâr⁵²

İstifham:

Dil-ber metâ'-ı vaslı *niçün* râyegân ider

Her ne iderse kendi g.tine ziyân ider⁵³

Tenâsüp:

Hayâlinde delen nîzeyle bağrın kûn-ı cânânun

Fetîl işletdi şeytân *merhem* ile *zahmına* anun⁵⁴

İrsâl-i mesel:

'Aceb mi söyleşürken bûseni vasl istesem cânâ

Meseldür *söz söz açar söz g.t açar* iy büt-i ra'nâ⁵⁵

Tecâhül-i Ârifâne:

Çekmeyince önine bir sanem-i sîm-beri

'Âşık-ı haste-dilün kârı *gelür mi* ileri⁵⁶

Söz ile İlgili Sanatlar

Kalb:

Ol *tıfl*-ı şîve-kâra tutar güç ider misün

Lutf itmenün kolayını bilmez s.ker misün⁵⁷

İştikak:

Salıncağa binüp dâ'im *salınmakda* safâ yokdur

Salıncak tahtası bana güzelsüz *salma* tomrukdur⁵⁸

Cinas:

Nev-cüvânun öldürür 'uşşâkının *nefsin* müdâm

Bir kesicidür ki katl-i *nefs* ider her subh u şâm⁵⁹

Tarsi':

Kîrümle zellesi *nice* itsünler *imtizâc*

Birisi balgamî *birisi* safravî *mizâc*⁶⁰

Müracaa:

Didüm ana nem alursan al getir bir nev-cüvân

Oğlan adın bellü it *didi* o pâzeng-i cihân⁶¹

1.2.3. Deyim ve Atasözleri

Deyim ve atasözleri bir dilin en önemli zenginlik kaynaklarının başında gelmektedir. Türk dilini zengin kılan deyim ve atasözlerinin Atâyî'nin *Hezliyat*'ında sıklıkla kullanıldığını belirtmek mümkündür. Bu iki unsurdan özellikle deyimlerin sayısı daha fazladır. Özellikle hikemî bir söyleyişle kaleme alınan ve eserin başında yer alan kıt'alarda deyimlerin daha çok yer alması dikkat çekicidir. Hezli türünde bir eser olması nedeniyle burada yer alan bazı deyim ve atasözleri müstehcen ifadeler içermektedir. Eserde bu türden 8 deyim ve 1 atasözü bulunmaktadır.

Nev'î-zâde Atâyî *Hezliyat*'ında manzumelerde geçen deyim ve atasözlerini şu şekilde listelemek mümkündür:

Deyimler

- Gönlü açmak (1. manzume)
- Yüz suyu (dökmek) (2. manzume)
- G.t kasıp oturmak (2. manzume)
- Kadem basmak (3. manzume)
- Ayaklanmak (3. manzume)
- Eteđi saçaklanmak (3. manzume)
- Ardına düşmek (4. manzume)
- Himmet kapısı kapanmak (8. manzume)
- Dünyaya destan olmak (9. manzume)

⁵² agy, vr. 233a.

⁵³ agy, vr. 233b.

⁵⁴ agvr.

⁵⁵ agy, vr. 233a.

⁵⁶ agy, vr. 234b.

⁵⁷ agy, vr. 234a.

⁵⁸ agy, vr. 233a.

⁵⁹ agy, vr. 234a.

⁶⁰ agy, vr. 233a.

⁶¹ agy, vr. 234a.

- Züğürt olmak (15. manzume)
- Kolaya bağlı olmak (24. manzume)
- Hayra girmek (33. manzume)
- Maskaralık etmek (40. manzume)
- Bir başı ile nice yere girmek (42. manzume)
- Bildiğini işlemek (48. manzume)
- Can pazarı (kurmak) (51. manzume)
- Her ne ederse kendine etmek (56. manzume)
- Irzını paspas etmek (60. manzume)
- Tekne orucu tutmak (67. manzume)
- Yüreğine su serpilmek (71. manzume)
- Yüzüne gülmek (73. manzume)
- Söz açmak (95. manzume)
- Sözü g.tünden anlamak (95. manzume)
- Y.r.ğa binmek (96. manzume)
- Yarım kuruşa satmak (97. manzume)
- Köpekle bir çuvala girmek (104. manzume)
- Kapısına varmak (112. manzume)
- Yüzüne tükürmek (116. manzume)
- Sermayeyi kediye yüklemek (117. manzume)
- İşi b.k olmak (129. manzume)
- B.ku b.kuna katmak (131. manzume)
- İtin g.tüne sokmak (139. manzume)
- Sıkı fıkı olmak (142. manzume)
- G.tünü parmaklatmak (146. manzume)
- G.tüne girmek (149. manzume)

Atasözleri

- Önü mamur olanın ardı harap olur. (5. manzume)
- Söz söz açar söz g.t açar. (18. manzume)
- Büyük başın büyük ağrısı vardır. (103. manzume)

1.2.4. Dil ve Üslûp

İncelemeye konu olan eserin dil ve üslubu divan edebiyatına mensup ortalama bir manzum eser özellikleri sergilemektedir. Bu bağlamda manzumelerde Türkçe ile birlikte Arapça ve Farsça kelimeler eşit ağırlığa sahiptir. Bununla birlikte Türkçe tamlamaların yanı sıra Arapça ve Farsça terkipler de sıklıkla görülmektedir. Fakat bu terkipler ikili, en çok üçlü terkiplerdir. *Hezliyat* manzumelerinde dil ve üslubu ağırlaştırıcı dördü veya beşli tamlamalara ise rastlanmamaktadır.

Hezl türünün özelliği gereği beyitlerin çoğunda halk arasında kullanılan Türkçe müstehcen deyim ve ifadeler kullanılmıştır. Bu durumu Atâyî'nin *Hezliyat*'ının dilini sade kılan bir unsur olarak nitelemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte cinsel organları ifade eden s.k, g.t gibi kaba sözcüklerin seçiminde Türkçe ile birlikte Farsçanın ağırlıkta olması bu hususiyetin dışında kalmaktadır. Bu tür kelimelerde Arap dilinin tercih edilmesi ile tüm eser boyunca sadece üç yerde (9, 47 ve 126. manzumeler) karşılaşılmaktadır.

Eserde dil ve üslup bağlamında dikkat çeken başka bir husus divan edebiyatı manzum eserlerinin anlatımını ağırlaştıran âyet-i kerîme, hadîs-i şerîf, Arapça ve Farsça kelâm-ı kibâr ve şiirlerin Nev'î-zâde Atâyî *Hezliyat*'ında hiç bulunmamasıdır. Dinin hoş karşılamayacağı türden ifadeler içerdiği için âyet ve hadîslerin yer almaması olağan bir durumdur. Fakat Arapça ve Farsça alıntılarının hiç yapılmaması dikkat çekici bir durumdur.

Günümüzde halk dilinde yer alan bazı argo ifadelerin *Hezliyat*'ta aynı anlamda kullanılması, üzerinde durulması gereken bir husustur. Şuan aynı zamanda kaba bir cinsel anlam taşıyan "kuş", "şeftali", "çatal" gibi kelimelerin bu eserde aynı anlamda kullanılması argonun tarihi gelişimi hakkında araştırma yapan bilim insanları için önemli bir veri taşıdığı zannı vermektedir.

Tüm bu hususiyetlerden hareketle Atâyî *Hezliyat*'ının dil ve üslûp bakımından divan edebiyatı manzum eserlerinden çok farklı olmadığını, Arapça ve Farsça kelime ve terkip kullanım sıklığının normal düzeyde bulunduğunu, halk deyişlerine yer verildiği için diğer divan şiiri metinlerine nazaran bir nebze sade ve süssüz olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç

Türk edebiyatında muhteva bakımından hicve yakın latife, hezl, tezyif, mutayebe gibi türler vardır. Bu türlerden hezl, ciddi fikir ve durumların mizahî bir anlatımla dile getirildiği, özünde şaka ve eğlence

bulunan, bazen kaba cinsel takılmalar içeren edebî bir türdür. Divan şairlerinden bazıları yazdıkları hezlî türünde şiirleri divanlarından bağımsız olarak başka bir mecmuada toplamışlardır. Bu çeşit eserlere genel olarak "hezliyat" adı verilmektedir. Türk edebiyatında hezliyat türünde eseri olan sanatçılar bulunmaktadır. 17. yüzyıl divan şairlerinden Nev'î-zâde Atâyî bunlardan biridir. Nev'î-zâde'nin *Hezliyat*'ı genellikle *Hamse*'sinin ya da *Divan*'ının bulunduğu yazmaların sonunda yer almaktadır. Kaynaklarda adı *Hezliyat-ı Nev'î-zâde Atâyî* olarak geçen eserin yazılış tarihi belli değildir. Eserde tarih bildiren üç manzumeden hareketle 1600 ile 1622 yılları arasında kaleme alınan şiirlerden oluştuğu sonucu çıkmaktadır. *Hezliyat*'ın hiçbir yerinde Atâyî mahlası geçmemektedir. Bununla beraber pek çok Atâyî külliyesi, *Divan*'ı ve *Hamse*'sinde yer alması, *Divan* ile ortak ifadeler içermesi, Nef'î ile hezlî türünde atışan sanatçının bu türe aşinalığının bilinmesi gibi nedenlerle Nev'î-zâde'ye aidiyeti güçlüdür.

Atâyî'nin *Hezliyat*'ı mukaddime veya hatime bölümleri içermemektedir. Kıt'aların yer aldığı "Mukâta'ât" bölümü ile başlamaktadır. Bu bölümde 3 rubai ve 1 mesnevi de bulunmaktadır. Bu bölümden sonra eserin esas ağırlığını oluşturan "Metâlî" bölümü gelmektedir. Matla'ların yer aldığı bu kısımda 1 gazel de yer almaktadır. "Metâlî" bölümünden sonra gelen bir gazel ve bir terkiib-bend ile eser sona ermektedir. *Hezliyat*'taki bazı şiirler genel edep kurallarına uymamaktadır. Fakat tüm şiirler nazım tekniği bakımından divan edebiyatı ilkelerine riayet edilerek yazılmıştır. Bu bağlamda eserde 149 manzume vardır. Bunların 131'i matla', 11'i kıt'a, 3'ü rubai, 2'si gazel, 1'i mesnevi ve 1'i de terkiib-benddir. Tüm şiirleri aruzla yazılan *Hezliyat*'ta en çok Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün kalıbı kullanılmıştır. On dört farklı kalıpla yazılan şiirlerin olduğu eserde aruzun başarıyla kullanıldığını belirtmek mümkündür. Atâyî'nin burada başarıyla uyguladığı nazım unsurlarından biri de kafiyedir. Eserde redif olarak çok Türkçe kelimelerin seçilmesi ve daha çok tam kafiyenin kullanılması belirgin hususiyetlerdir. *Hezliyat*'ta en çok işlenen konu ismi verilmeyen şahıslara, özellikle mahbuplara yapılan cinsel sataşma ve müstehcen dokundurmalarıdır. Bunu ciddi meselelerin mizahî bir şekilde dile getirilmesi, kaderden şikâyet, hikmet-felsefe, güldürme amaçlı kaba cinsel taarruzlar ve belirli bir kişiye ağır eleştiri gibi konular takip etmektedir. *Hezliyat*'ın manzumelerinde edebî sanatlar başarılı bir şekilde kullanılmıştır. Hemen hemen her beyitte en azından bir söz sanatı görülmektedir. Eser deyim ve atasözleri bakımından oldukça zengindir. Deyimler içerisinde müstehcen olanlarının çokluğu dikkat çekicidir. Eserin dil ve üslûbu divan edebiyatına mensup diğer manzum eserlere benzemektedir. Türkçe, Arapça ve Farsça kelime ve tamlama oranları diğer divan edebiyatı eserlerinden çok farklı değildir. Sadece hezlî türünün gereği olarak halk deyişlerine yer verildiği için kısmen sade ve süsüz olduğunu belirtmek mümkündür.

2. Metin

2.1. Nüsha Tavsifleri

a. Süleymaniye Kütüphanesi Esas Efendi Bölümü nu. 2872: Dış 204 x 137 mm. boyutlarındadır. Koyu kahverengi meşin ciltlidir. Esasında Atâyî'nin külliyesi olan bir yazmanın sonunda bulunmaktadır. İlgili yazmanın 232b ile 235b varakları arasındadır. Tüm yazma 235 varaktır. Eserin başlığında yer alan "Nüvişte Şüd Ez-müsvedde-i Şâ'ir-i Merhûm" notundan Atâyî'nin müsvettesinden çoğaltıldığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle tenkitli metin kurmada eldeki yazmalar içerisinde en değerli olanıdır. Aharlı, krem rengi abadî kâğıt kullanılmıştır. Okunaksız, özensiz bir talik kırmızı yazı ile yazılmıştır. Söz başları kırmızıdır. Sel levha veya cetvel yoktur. 23 satırlıdır. Der-kenara işlenen (ص) işaretinden tashih gördüğü anlaşılmaktadır. Mesud bin İbrahim tarafından 1078/1667-68 yılında istinsah edilmiştir. Mısralar üç sütun halinde yazılmıştır. Rakabe kaydı mevcuttur. Fiziksel olarak kötü durumdadır. Varakların üst kol ve sağ köşeleri yırtılmış ve islenmiştir.

Baş: Latife tavr-ı selefdür ko ta'nı zâhid

Son: O murdarun girüp g.tine çıkdı şimdi b.ktan b.k

b. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi nu. T 319: Dış 204 x 137 mm., iç 185 x 77 mm. boyutlarındadır. Açık kahverengi meşin bir cildi vardır. Nev'î-zâde Atâyî külliyesi olan yazmanın sonunda, 311b-316b varakları arasında yer almaktadır. Tüm külliye 276 varaktır. Türkiye yazmaları toplu elektronik kataloguna göre 1035/1625 yılında istinsah edilmiştir.⁶² Fakat bu külliyyatta yer alan *Heft-hân* isimli mesnevinin tamamlanma yılının 1036/1626-27 olduğu bilindiği için⁶³ bu bilgiye ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir. Okunaklı, özenli, harekesiz bir nesih yazı ile yazılmıştır. Abadî taklidi, saman sarısı bir kâğıt çeşidi kullanılmıştır. Ser-levhasız fakat yaldızlı cetvellidir. Manzumelere göre metnin iç tarafına da cetveller çekilmiştir. 25 satırlıdır. Söz başları kırmızıdır. Bazı beyitlerin ilk kelimelerinin de altı kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Sayfa kenarında bulunan (ص) işaretlerinden tashih gördüğü anlaşılmaktadır. Bu yönüyle metin tenkiti açısından kıymetli bir nüshadır. Müstensihî belli değildir. Takip kaydı düzenli bir şekilde

⁶² bk. https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=107021 E. T.: 23.07.2015

⁶³ Donuk, agt, s. 130.

tutulmuştur. Fiziksel olarak oldukça iyi durumdadır. Sadece birkaç yerde mürekkep dağılması ve nem lekelenmesi vardır.

Baş: Latîfe tavr-ı selefdir ko ta'nı zâhid

Son: O murdarun girüp g.tine çıkdı şimdi b.ktan b.k

c. Konya Mevlana Müzesi Yazmaları nu. T 5926: Dış boyutları 245 x 142 milimetre, iç boyutları muhtelifdir. Üzerinde renkli, enteresan şekiller çizilmiş ciltlidir. Cildin iç tarafında ebru vardır. Zahriyede Abdülbaki Ârif isimli şahsın temellük kaydı vardır. Fakat tarih bildirilmemiştir. Yazmanın sonunda herhangi bir istinsah kaydı da yoktur. Bundan dolayı müstensihî ve istinsah tarihi bilinmemektedir. Tüm yazma 312 varaktır. Hezliyât 307b-311b varakları arasında bulunmaktadır. Aharlı krem rengi bir kâğıt kullanılmıştır. 25 satırlıdır. Özenli, düzgün, okunaklı bir talik yazı ile yazılmıştır. Ser-levha yoktur. İki çizgili kırmızı bir cetvel çekilmiştir. Tezhip yoktur. Söz başları kırmızıdır. Rakabe kaydı özenle tutulmuştur. Tashih yapıldığına dair bir işaret yoktur fakat bazı eksik kelimeler sonradan eklenmiştir. Fiziksel olarak çok iyi durumdadır.

Baş: Latîfe tavr-ı selefdir ko ta'nı zâhid

Son: O murdarun girüp g.tine çıkdı şimdi b.ktan b.k

d. Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları nu. Hs.or.oct.985 Staatsbibliothek, Berlin:⁶⁴ Dış boyutları 205 x 105 milimetre, iç boyutları 160 x 105 milimetredir. Müstensihî Mehmed Beşiktaşî Mevlevî'dir. 1115/1704 yılında istinsah edilmiştir. 4 varaktır. 21 satır ile kaleme alınmıştır. Nestalik yazı tarzı ile yazılmıştır. İnce, açık kahverengi kâğıt kullanılmıştır. Söz başları ve çaharkuşe kırmızı mürekkeplidir.

Türkiye yazmaları elektronik toplu katalogunda Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi bölümü 343 numaralı yazmanın 143a-149a varakları arasında Atâyî'nin *Hezliyât*'ının olduğu bilgisi verilmektedir.⁶⁵ Fakat yaptığımız inceleme neticesinde söz konusu kütüphanede böyle bir yazmanın bulunmadığını, dolayısıyla bu bilginin doğru olmadığını tespit ettik.

2.2. Metnin Tesisinde Dikkat Edilen Hususlar

- Metinde geçen Arapça ve Farsça sözcüklerin imlasında Ferit Devellioğlu'nun *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat* isimli sözlüğü esas alındı.⁶⁶
- Arapça ve Farsça kökenli ek ve terkiplerin yazımında İsmail Ünver'in *Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler* isimli makalesinde belirtilen esaslara uyuldu.⁶⁷
- Tenkitli metin tesisinde ve nüsha farklarının gösterilmesinde Ahmed Ateş'in *Metin Tenkidi Hakkında (Dasitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman Münâsebeti ile)* isimli ilmî yayınında yer alan usullere riayet edildi.⁶⁸
- Aparatta açıklama yapılırken veya nüsha farkları gösterilirken Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü nu. 2872 yazması için (EE), İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmaları nu. 319 için (İÜ), Konya Mevlana Müzesi Yazmaları nu.. 5926 için (MM) kısaltması kullanıldı.
- Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 2872'de kayıtlı yazma (EE), müellif hatlı bir nüshadan çoğaltıldığı için tenkitli metin kurmada esas alındı.
- Manzumelere ve beyitlere sayı verildi.
- Manzumelerin başına aruz kalıpları yerleştirildi. Aruz kusuru olan mısraların durumu dipnotlarla belirtildi.
- Gerekli yerlerde metin tamiri yapıldı. Tamir yapılan yer köşeli ayraç [ ] ile gösterildi.
- Transkripsiyon simgeleri ile karışmaması için noktalama işaretleri kullanılmadı.
- Okunuşundan emin olunamayan sözcüklerin yanına soru işareti (?) konuldu.
- Terkib-bentteki vasıta beyitleri italik olarak gösterildi.
- Müstensih hatası ile "ârâyiş", "nasb", "ni'âbet", "hoş", "erâzil" biçimleriyle yazılmış kelimeler aslı imlaları olan "ârâyiş", "naşb", "niyâbet", "hoş" ve "erâzil" şekilleriyle metne alındı.
- İki aynı ünsüz harf ile biten Arapça kelimelere ünsüz ile başlayan bir ek geldiğinde bu ünsüzlerden biri kaldırıldı. Örnek: hağtdan (hağtdan), hağlar (hağğlar), 'avâmdan ('avâmmndan) vb.
- Metnin akışının kesilmemesi için yazmaların varak numaraları dipnotlar yardımıyla aparata yerleştirilerek verildi.

⁶⁴ Bu nüshanın tavsifinde Türkiye yazmaları toplu elektronik katalogunun verilerinden istifade edilmiştir. bk. https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=105251 E. T.: 23.07.2015

⁶⁵ bk. https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=106724 E. T.: 23.07.2015

⁶⁶ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1999.

⁶⁷ İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008, s. 1-46.

⁶⁸ Ahmet Ateş, "Metin Tenkidi Hakkında (Dasitân-ı Tevârih-i Âl-i Osman Münâsebeti İle)", *Türkiyat Mecmuası*, C. VII-VIII, 1942, s. 253-267.

2.3. Nev'î-zâde Atâyî'nin Hezliyât'ının Tenkitli Metni

HEZLİYÂT-I NEV'Î-ZÂDE 'AṬÂYÎ RAḤMETU'LLÂHÎ 'ALEYH⁶⁹

Muḳaṭṭa'ât⁷⁰

1.

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

Müctes: . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Laṭîfe ṭavr-ı selefdir ço ṭa'nı iy zâhid
Dili güşâde ider başka ḥikmeti vardur
2. 'Aceb mi tâze ṭururken zen⁷¹ añmasam zîrâ
Ḥelâlün añmağa beñzer ḳabâḥati vardur

2.

Ve Lehu Eydan⁷²

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

Müctes: . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Ğarîb bollığı var kün-i şehvet⁷³-engizün
Birer yire yanaşup yüz şuyıyla ṭurmazlar
2. Ne ḥazz⁷⁴ olına ki her biri ḥâlini bilmez
Gelürse de yanuña⁷⁵ g.t ḳaşup oturmazlar

3.

Ve Lehu⁷⁶

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

Müctes: . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Ṭarîḳ-ı 'ilme ḳadem başdı bir nice râcil
İrişdi pâyeye her birisi ayaklandı
2. Şaçak ümîdi ile ben mülâzemet iderek
Piyâde vara gele dâmenüm saçaklandı

4.

Ve Lehu⁷⁷

Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

Cedîd: . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Şalınurlar önünce dil-berler
'Âşıḳuñ ardına düşüp sürinür
2. Ehl-i 'ışḳuñ budur du'âsı saña
Ola dâ'im önünden arduñ gür

5.

⁶⁹ HEZLİYÂT/'ALEYH: HEZLİYÂT-I NEV'Î-ZÂDE 'AṬÂYÎ RAḤMETU'LLÂHÎ 'ALEYH NÜVİŞTE ŞÜD EZ-MÜSVEDDE-I ŞÂ'İR-I MERḤÛM EE; HEZLİYÂT-I NEV'Î-ZÂDE 'AṬÂYÎ EFENDİ MM

⁷⁰ Muḳaṭṭa'ât:ḳıṭ'a EE; - İÜ

⁷¹ Zen:zeni EE

⁷² Ve//Eydan:eydan MM; - İÜ

⁷³ şehvet:engez EE, İÜ

⁷⁴ ḥazz:ḥaṭṭ İÜ

⁷⁵ de yanuña:yanuña da MM

⁷⁶ Ve Lehu:eydan MM; - İÜ

⁷⁷ Ve Lehu:eydan MM; - İÜ

Ve Lehu⁷⁸

Fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün
Cedīd: . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Kūbbeden al menāreye hārc it
Eyle dā'im şafā-yı bezm-i şarāb
2. Şanma bākī bu demleri ki olur
Öñi ma'mūr olanuñ ardı hārāb

6.
Ve Lehu⁷⁹

Mef'ülü / mefā'ilü / mefā'ilü / fā'ülün
Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. Çihreñ bozulup haşbesini dökmişe döndüñ
Hāl-i ruhuñ başdı gelüp qara tirāşuñ
2. Şehvetle yanup pul pul o küngāh-ı siyāhuñ
Alur yoğ anı yūri çiçeklendi kumāşuñ

7.
Ve Lehu⁸⁰

Mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün
Muzāri': _ _ . / . _ . . / . _ _ . / . _ .

1. İy kün-derīde dün gice bezm-i şarābda
Kır ile kūnuñ⁸¹ itmiş idi hayli dağğ u lağ
2. Nābūd olurdu girdügi dem baħr-i kūnuña
Bend itmeseydi yanına hā'im iki kabağ

8.
Ve Lehu⁸²

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. 'Acebdür hāl-i 'ālem oldı himmet kapusı beste
Açılmaz saña itmezseñ işigin eşk ile pür nem⁸³
2. Cihānda mālīk iken böyle hūm-ı husrevānīye
Kün-i yāri görüñ kim yine imsāk üzredür her dem⁸⁴

9.
Ve Lehu Rubā'ī⁸⁵

Mef'ülü / mefā'ilün / mefā'ilün / fā'
Ahreb: _ _ . / . _ _ _ / . _ _ _ / _

1. El-hağğ bu zamāne özge devrān oldı
İbne marazı cihāna destān oldı

⁷⁸ Ve Lehu:- İÜ

⁷⁹ Ve Lehu:- İÜ

⁸⁰ Ve Lehu:- İÜ

⁸¹ kūnuñ:g.tüñ MM

⁸² Ve Lehu:- İÜ

⁸³ 308a MM

⁸⁴ 312 a İÜ

⁸⁵ Ve/Rubā'ī:- İÜ; Rubā'ī MM

Mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fa'ül

Ahreb: _ . . / . _ . . / . _ . . / . _ .

2. Aña tayanur za'f ile her pîr-i dü-tâ
Güyâ ki zeker 'aşâ-yı pîrân oldi⁸⁶

10.

Ve Lehu [Rubâ'î]⁸⁷

Mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fa'ül

Ahreb: _ . . / . _ . . / . _ . . / . _ .

1. Biz diyemezüz 'ışkla mecnün degülüz
Kim fenn-i cününde Qaysdan dün degülüz⁸⁸

Mef'ülü / mefâ'ilün / mefâ'ilün / fa'

Ahreb: _ . . / . _ . . / . _ . . / _

2. Her kevne fesâdımız muqarrer ammâ
El-minnetü li'llâh hele me'bün degülüz⁸⁹

11.

Mesnevi⁹⁰

Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

Cedîd: . . _ . . / . _ . . / . . . _

1. Çâr-sü içre bu güzel qazzâz
Ben niyâz eyledükce eyledi nâz
2. Tolaşur baña diyü rişte-i cân
Parmağına tolar yürir her ân
3. Gördüm ol dil-rübâyı düğme urar
Her taqımı beşer filori deger
4. Yaraşur mı ki görelüm biricik
La'⁹¹-gün düğmeye o miskî ilik

12.

Qıt'a⁹²

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

Muzâri': _ . . / . _ . . / . _ . . / . _ .

1. Şimdi zamâne qahpeleri çok s.kişmeden
Bî-rûh oldı nûrî⁹³ gidüp şekl-i bedleri
2. Hâkqâ ki döndi bir çeñesi bađlu meyyite
Ol çenber ile her birinün şekl-i münkeri

13.

Rubâ'î⁹⁴

Mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fa'ülün

⁸⁶ Bu mısra kendisinden önceki mısra ile değil, rubainin ilk iki mısrasıyla aynı kalıptadır.

⁸⁷ Ve Lehu:eydan MM; - İÜ

⁸⁸ Bu mısranın kalıbı mef'ülü / mefâ'ilün / mefâ'ilü / fa'ül olup beytin yek-pâreliğinin bozulmaması için araya yazılmadı.

⁸⁹ Bu mısra kendisinden önceki mısra ile değil, rubainin ilk mısrasıyla aynı kalıptadır.

⁹⁰ Mesnevî:Ve Lehu Berây-ı Cüvân-ı Qazzâz EE; - İÜ

⁹¹ la':l:sîm MM

⁹² Qıt'a:Ve Lehu EE; - İÜ

⁹³ nûrî:rûhı İÜ, MM

⁹⁴ Rubâ'î:Ve Lehu EE; - İÜ

Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. Hâkķā ki ṭabābetde ķuṣum ‘uķde-güṣādur
Žīķu’n-nefes-i zilleye tezbīri devādur
2. Ayağını Őalındurup otursa ‘aceb mi
Ťop-ĥāneye varmıŐ ğarağı kesb-i hevādur

14.
Ķıı‘a⁹⁵

Mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün
Müctes: . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Emīr Efendi sözüml diñle söyle maĥdūma
Ĥarīf-i bāde olurmıŐ anuñla nice zarīf
2. Bilür zamānede rindān emīre baķmazlar
Niķün varur yine her bezme ol vücūd-ı Őerīf

15.
Ķıı‘a⁹⁶

Mefā‘ilün / mefā‘ilün / fa‘ülün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

1. Zügürd olup ķiŐi vü ‘ıŐķa düŐmek⁹⁷
Biĥāruñ ķa‘rına ṭalmaķ gibidür
2. Yesār olmayıcaķ ṭoķmaķ Őolaĝa
Őolaĝına ṭavul çalmaķ gibidür

Meṭāli‘ fi Ĥarfū‘l-elif⁹⁸

16.

Mef‘ülü / mefā‘ilü / mefā‘ilü / fa‘ülün
Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. Bir ‘ālem idüp ol ķad-i bālā ile tenhā
Seyr eyle felekde nic’olur ‘ālem-i bālā

17.
Ve Lehu⁹⁹

Mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün
Müctes: . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Kenār ümīdine pür-ĝam olur dil-i Őeydā
Kenārdan gelür ekşer iķ illere kālā¹⁰⁰

18.
Ve Lehu¹⁰¹

Mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

⁹⁵Ķıı‘a:Ve Lehu EE; - İÜ

⁹⁶Ķıı‘a:Ve Lehu EE; - İÜ

⁹⁷ve//düşmek:ı‘ıŐķa döŐenmek EE, İÜ; 233a EE

⁹⁸308b MM

⁹⁹Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁰⁰312b İÜ

¹⁰¹Ve Lehu:- İÜ, MM

1. ‘Aceb mi söyleşürken büseñi vaşl istesem cānā
Meşeldür söz söz açar söz g.t açar iy büt-i¹⁰² ra‘nā

Ḥarfü’l-bā

19.

Fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Taşı taşta taşta başa ur dilā mānend-i āb
Çiyne tükür qalma hīç yoldaşdan çün āsiyāb

20.

Ve Lehu¹⁰³

Fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Her ḥabābı oldı üstinde anuñ dürr-i hoş-āb
Ağzıñuñ ne qaşığıdur zāhidā cām-ı şarāb

21.

Ve Lehu¹⁰⁴

Fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Kır her kūna duḥūl itse degül cā-yı ‘aceb
Bir tirāşide ışıkdur ki ḥulūlī-mezheb

22.

Ve Lehu¹⁰⁵

Meḥ‘ülü / meḥ‘ülü / meḥ‘ülü / fa‘ülün

Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. Görseydi yapunmağ nic’olurmuş o şeker-leb
Bir kez dem-i vuşlatda diseydi baña yab yab

Ḥarfü’t-tā

23.

Meḥ‘ülü / meḥ‘ülü / meḥ‘ülü / fa‘ülün

Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. Şaḥnuñ yirine şimdi muzāf oldı bir āfet
Ḥaqqā ki yaraşdı aña ol ‘örf ü izāfet

24.

Ve Lehu¹⁰⁶

Fe‘ilātün / meḥ‘ülün / fe‘ilün

Cedīd: . . _ _ / . . _ _ / . . _

¹⁰² büt-i:gül-i MM

¹⁰³ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁰⁴ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁰⁵ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁰⁶ Ve Lehu:- İÜ, MM

1. N'ola alsa azāya nice Őalāt
olaya baėludur begüm Őalavāt

25.
Ve Lehu¹⁰⁷

Fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün
Cedīd: . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Olmaduė ays gibi kāse-Őikest
aŐayı urdı geldi bezme o mest

26.
Ve Lehu¹⁰⁸

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Neyleyin ben olduėını ĥüsn ile ānı dūrüst
Ādemüñ olsa hemān dūnyāda oėlanı dūrüst

Ĥarfü'Ő-Őā

27.

Mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün
Muzāri': _ _ . / _ . . . / . _ _ . / _ . _

1. Her bī-nevāya ĥāŐılı Őayd olması 'abes
Meclisde eyler ol deli g.t 'āķıbet ĥades

Ĥarfü'l-cīm

28.

Mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün
Muzāri': _ _ . / _ . . . / . _ _ . / _ . _

1. Kīrümle zillesi nice itsünler imtizāc
Birisı balėamī birisi Őafravī mizāc

Ĥarfü'd-dāl

29.

Mef'ülü / mefā'ilü / mefā'ilü / fā'ülün
Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. Ėamdan der ü deŐti olaŐup olmadı dil-Őād
Gezdi aŐaėı yuğarı Mecnün ile Ferĥād

Ĥarfü'r-rā

30.

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Meyl ider Őādevānī s.ķiŐine dil-ber
anı ol yār gibi 'aŐıķuñ üstine dōner

¹⁰⁷ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁰⁸ Ve Lehu:- İÜ, MM

31.
Ve Lehu¹⁰⁹

Mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Kün-i dellāk-i sımın-ber ki ħum-ı ħusrevānıdır
İki tıġ-i tılısm üstinde bir genc-i nihānıdır

32.
Ve Lehu¹¹⁰

Mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Perī-rūlar musahħar bezm-i ünsi¹¹¹ bī-tekellüfdür
O şeyġ-i bī-riyā ħālī degül şāhib-taşārrufdur

33.
Ve Lehu¹¹²

Fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Seyl-i eşküm göricek kâmetini itdi kemer
Ĥüblar ħayra girüp qurı yire köpri yapar

34.
Ve Lehu¹¹³

Fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Tırmayup aña deġer kİR-i dırāzın aġyār
Tecrübe qapısı itmiş gibi küngāhımı yār¹¹⁴

35.
Ve Lehu¹¹⁵

Fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Muttaşıl berf eriyüp aqmada āb-ı enhār
Bel şovukluġına uğradı meġer kim kühsār

36.
Ve Lehu¹¹⁶

Mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Şalıncaġa binüp dā'im şalınmaġda şafā yokdur
Şalıncaġ taġtası baña güzelsüz şalma tırmuġdur

37.
Ve Lehu¹¹⁷

¹⁰⁹ Ve Lehu:- İÜ, MM
¹¹⁰ Ve Lehu:- İÜ, MM
¹¹¹ ünsi-üns-i MM
¹¹² Ve Lehu:- İÜ, MM
¹¹³ Ve Lehu:- İÜ, MM
¹¹⁴ 309a MM
¹¹⁵ Ve Lehu:- İÜ, MM
¹¹⁶ Ve Lehu:- İÜ, MM

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Tıfl-ı kīrin gömdi çün saña 'adū-yı nā-bekār
Beklese ol kıbbeyi dā'im¹¹⁸ n'ola ol türbedār¹¹⁹

38.
Ve Lehu¹²⁰

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Benümle yat disem ol Bosnevī söger çatır patır
Anı bunca şalup iy dil şaқın dime potur yatır

39.
Ve Lehu¹²¹

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. İy gözi bādām ü lebi şehd ü şır
Çalkamadan itdi şafā tıfl-ı kīr

40.
Ve Lehu¹²²

Mef'ülü / mefā'ilü / mefā'ilü / fa'ülün
Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. İtdükleri hep maşharalık olmağın ekser
Kāfirlere pāpāsları tahta қақarlar

41.
Ve Lehu¹²³

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Halka-i kūna n'ola olsam esīr
Aşsenü'l-eşkal şekl-i müstedīr

42.
Ve Lehu¹²⁴

Mef'ülü / mefā'ilü / mefā'ilü / fa'ülün
Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. Bir başı ile nice yire girmege kādir
Hiç olmaya kīrüm gibi nefsiyle¹²⁵ bahādır

43.
Ve Lehu¹²⁶

¹¹⁷ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹¹⁸ ol//dā'im:dā'im ol kıbbeyi EE

¹¹⁹ 313a İÜ

¹²⁰ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹²¹ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹²² Ve Lehu:- İÜ, MM

¹²³ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹²⁴ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹²⁵ nefsiyle:nefsine MM

¹²⁶ Ve Lehu:- İÜ, MM

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Giceden şahın-ı çemende mest olup maḥbūblar
Serilüp yatur seḥer bezm-i şafāda ḥūblar

44.
Ve Lehu¹²⁷

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Kün-ı billürüñ çemenzārın güzel yolar tırur
Seyr idüñ 'āşık añā¹²⁸ daḥı ne otlar yoldurur

45.
Ve Lehu Eydan¹²⁹

Fa'ülün / fā'ülün / fā'ülün / fā'ülün
Mütekārib: . _ _ / . _ _ / . _ _ / . _ _

1. Emüp la'lin¹³⁰ inzāl iderken gören der¹³¹
Ne ḥüb imtizāc eylemiş şır ü şekker

46.
Ve Lehu¹³²

Fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün
Cedīd: . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Kün-i zībāya meyl idüp ekşer
Maṭaracı olur yeñiçeriler

47.
Ve Lehu¹³³

Mef'ülü / fā'ilātün / mef'ülü / fā'ilātün
Muzāri': _ _ _ / _ . _ _ / _ _ _ / _ . _ _

1. Ferci avuclamağla itdi 'aceb şafālar
Sermāyeye yapuşdı zen-pāre bī-nevālar

48.
Ve Lehu¹³⁴

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Kuşum taş gibi oldı ḥustiyenüm (?) tırmayup zırlar
Elinde taşda kızda bildügin işler yine dil-ber

49.
Ve Lehu¹³⁵

¹²⁷ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹²⁸ añā:- MM

¹²⁹ Ve//Eydan:- İÜ, MM

¹³⁰ la'lin:la'l İÜ

¹³¹ 233b EE

¹³² Ve Lehu:- İÜ, MM

¹³³ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹³⁴ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹³⁵ Ve Lehu:- İÜ, MM

Mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün

Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Kūsūñ āzürde-ḥāṭırdur dilinden ḥalḳ 'ācızdır
Aña nisbet kün-i pür-mū-yı dil-ber kıllı dilsızdır

50.
Ve Lehu¹³⁶

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Kır-i pür-tābı ki küngāh-ı cüvāna şoḳdılar
Şem'dür söndürmek için şem'dāna şoḳdılar

51.
Ve Lehu¹³⁷

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Vuşlatın cān virüp almaḳ ehl-i 'ıṣḳuñ kārıdur
Ṭırma virüp almada her biri cān bāzārıdur

52.
Ve Lehu¹³⁸

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Süzenāsā naḳş geçmekde¹³⁹ ḳatı dil-düzdur
Calḳa ögrenmiş ḳuşum bir murḡ-ı dest-āmüzdur

53.
Ve Lehu¹⁴⁰

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

Müctes: . _ . _ / . _ . _ / . _ . _ / . _ . _

1. Şaḳın müsā'ade itme raḳıbe iy dil-ber
Ḥarām-zādeyi arḳasuna alur dirler

54.
Ve Lehu¹⁴¹

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Zille-i zıbāña müy iy sım-ber
Gözde ḳıl batmış ḳadar virür keder

55.
Ve Lehu¹⁴²

Mef'ülü / fā'ilātün / mef'ülü / fā'ilātün

Muzāri': _ _ . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _ _

¹³⁶ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹³⁷ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹³⁸ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹³⁹ Süzenāsā/geçmekde:Süzen-i naḳş-ı ḥayālāsā EE; süzen-i naḳşāsā İÜ

¹⁴⁰ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁴¹ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁴² Ve Lehu:- İÜ, MM

1. oçmaz metā‘-ı vaşlı¹⁴³ bāzārdan o dil-ber
Ammā ki müşteriler aşığıdan dögerler

56.
Ve Lehu¹⁴⁴

Mef‘ülü / fā‘ilātü / mefā‘ilü / fā‘ilün
Muzāri‘: . . . / . . . / . . . / . . .

1. Dil-ber metā‘-ı vaşlı niçün rāyegān ider
Her ne iderse kendi g.tine ziyān ider

57.
Ve Lehu¹⁴⁵

Mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün
Müctes: . . . / . . . / . . . / . . .

1. Vişāl-i yārdur anca hayāli cal-zenüñ
Elinde kīri hemān ālet-i mülāazadur

58.
Ve Lehu¹⁴⁶

Mef‘ülü / fā‘ilātü / mefā‘ilü / fā‘ilün
Muzāri‘: . . . / . . . / . . . / . . .

1. İy kīr rüz u şeb senüñ işüñ aā mıdur
Yārüñ ocınuğı yire başmaq revā mıdur

arfü‘z-zā¹⁴⁷

59.

Mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün
Hezec: . . . / . . . / . . . / . . .

1. Çükin oşamayunca dil-berüñ ref‘-i icāb olmaz
apunuñ mandalın aldurmayunca fet-i bāb olmaz

arfü‘s-sīn

60.

Mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün
Müctes: . . . / . . . / . . . / . . .

1. Kün ile küs uşumuñ itdi ‘ırzını paspas
Yuaru orsam is olur aşığı orsam pas¹⁴⁸

arfü‘ş-şīn

61.

Mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün
Müctes: . . . / . . . / . . . / . . .

¹⁴³ vaşlı:vaşlın MM

¹⁴⁴ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁴⁵ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁴⁶ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁴⁷ 309b MM

¹⁴⁸ 313b İÜ

1. Kırıldı şîşe-i mey yâr ile idince s.kiş
Bu giceb oldu yine bir ‘aceb s.kiş kırılış

62.
Ve Lehu¹⁴⁹

Mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fâ'ülün
Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. Ağyâr ile seyrâna gidüp ol büt-i¹⁵⁰ mehveş
Cem' oldu yine meclise bir nice büzükdeş

63.
Ve Lehu¹⁵¹

Mef'ülü / fâ'ilätü / mefâ'ilü / fâ'ilün
Muzâri': _ _ . / _ . . / . _ _ . / _ . _

1. Mü'kilden özge sūhteler istemez ma'āş¹⁵²
Terk idemez şu kim yiye bakır çanağdan aş

64.
Ve Lehu¹⁵³

Fâ'ilätün / fâ'ilätün / fâ'ilätün / fâ'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / . _ _ _ / _ . _

1. İşidenler şandılar küy-ı kün-i dil-dâr imiş
Aksiki dirler bu yirde bir maħalle var imiş

65.
Ve Lehu¹⁵⁴

Mef'ülü / fâ'ilätü / mefâ'ilü / fâ'ilün
Muzâri': _ _ . / _ . . / . _ _ . / _ . _

1. Engüşt-i yâr nāhunını eylesem tirāş
Destümde mäh-ı nev ola sīmīn kalem-tirāş

Ḥarfü'ş-şād

66.

Mef'ülü / fâ'ilätü / mefâ'ilü / fâ'ilün
Muzâri': _ _ . / _ . . / . _ _ . / _ . _

1. Nāziklik ile ğamzesi tūrin ider ħalāş
Ol qaşları kemān gibi olmaya ter ħalāş

Ḥarfü'l-kāf

67.

Mef'ülü / mefâ'ilün / mef'ülü / mefâ'ilün
Hezec: _ _ . / . _ _ _ / _ _ . / . _ _ _

1. Deryā seferin itdük yola gemi toğurtduk

¹⁴⁹ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁵⁰ büt-i:- MM

¹⁵¹ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁵² istemez ma'āş:- MM

¹⁵³ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁵⁴ Ve Lehu:- İÜ; Başlık ve beyit MM nüshasında bulunmamaktadır.

Keşide irüp rüze tekne orucın tutduq

68.
Ve Lehu¹⁵⁵

Fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün
Cedīd: . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Uyuz olmış aña gezerler çok
Hāşılı şimdi sağ 'ulüfeci yok

69.
Ve Lehu¹⁵⁶

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Olaldan sen öli kimlerledür ol zille-i ablaq
Gel iy kīr-i muqallaq başuñ qaldur biricik baq

Ḥarfü'l-kāf

70.

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün
Müctes: . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. 'Aceb midür taşağum olsa cüz'-i lā-yenfekk
Duḡülü var yine ol kūna girmege qatı pek

71.
Ve Lehu¹⁵⁷

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Cünbiş-i kīrini gördükde dil-i şeydānuñ
Yüregine şu sepildi bu gice cānānuñ

72.
Ve Lehu¹⁵⁸

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Senüñ iy köhne kekiz ḥaṭṭ-ı siyāhuñ gelicek
Yüzüne qara sürüp eyledi teşhīr felek

73.
Ve Lehu¹⁵⁹

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Yüzine gülse raqībūñ n'ola ol reşk-i melek
Seyr idün çihre-i bī-behresin el-ḥaqq gülecek

74.

¹⁵⁵ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁵⁶ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁵⁷ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁵⁸ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁵⁹ Ve Lehu:- İÜ, MM

Ve Lehu¹⁶⁰

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Bezm-i vaşluñda alup destüme ilikli gömek
Silkerüm şeytāna dā'im süfre-i künde ilek (?)

75.
Ve Lehu¹⁶¹

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Hāyālinde delen nīzeyle bağrın kün-ı cānānuñ
Fetil işletdi şeytān merhem ile zaħmına anuñ

76.
Ve Lehu¹⁶²

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün
Müctes: . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Keder virür kün-i zībāya mū-yı miskīnünñ
Revā mı tölı kıl olmağ devāt-ı sīmīnün¹⁶³

77.
Ve Lehu¹⁶⁴

Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün
Müctes: . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Seni şāh eyledi hūbāna 'ulüvv-i baħtuñ
Dostum hūkmini vir sen de o sīmīn-taħtuñ

Hārfü'l-lām

78.

Mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün
Muzāri': _ _ . / _ . . _ / . _ _ _ / _ . _

1. Kīrüm ikāmet eyledi da'vāsına delil
Ġybet iderse künüñ olur nefsine kefil¹⁶⁵

79.
Ve Lehu¹⁶⁶

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Uçqurın virdi elüme dün o şāh-ı muħbil
Şanki mecnün eline girdi mehār-ı maħmil

Hārfü'l-mīm¹⁶⁷

¹⁶⁰ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁶¹ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁶² Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁶³ 234a EE

¹⁶⁴ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁶⁵ 310a MM

¹⁶⁶ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁶⁷ 314a İÜ

80.

Fe‘ilātün / fe‘lātün / fe‘lātün / fe‘ilün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Odaya geldi gice dil-ber-i ‘ālem-gürüm
Dağ u lağ eyledi küngāh-ıla vāfir kīrüm

81.
Ve Lehu¹⁶⁸

Mef‘ülü / mefā‘ilü / mefā‘ilü / fa‘ülün
Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. Fenninde ‘aceb ‘uğde-güşādur ser-i kīrüm
Zīku’n-nefes-i kūna devādur ser-i¹⁶⁹ kīrüm

82.
Ve Lehu¹⁷⁰

Fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Degme bir dāma düşer mi iy büt-i sīmīn-tenüm
Ağ yırtmışdur muḥaşşal¹⁷¹ māhī-i kīrüm benüm

83.
Ve Lehu¹⁷²

Mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Yüzüm ol āsitāna sürmek için arayup buldum
Niyāz itdüm şu dehlü yāre g.tin öpmeli oldum

84.
Ve Lehu¹⁷³

Mef‘ülü / fā‘ilātü / mefā‘ilü / fā‘ilün
Muzāri: _ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

1. Zen sevmezin cihānda budur ulu bildüğüm
Oğlan dağı egerçi degül hırlı s.kdügüm

85.
Ve Lehu¹⁷⁴

Fe‘ilātün / fe‘lātün / fe‘lātün / fe‘ilün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Tekye-i kūnuña hıdmetde görüp taqşīrüm
Bilüp eksikligini çapuya geldi¹⁷⁵ kīrüm

86.
Ve Lehu¹⁷⁶

¹⁶⁸ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁶⁹ ser-i: - İÜ

¹⁷⁰ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁷¹ muḥaşşal:efendi MM

¹⁷² Ve Lehu:- İÜ

¹⁷³ Ve Lehu:- İÜ

¹⁷⁴ Ve Lehu:- İÜ

¹⁷⁵ geldi:geçdi EE

¹⁷⁶ Ve Lehu:- İÜ

Mef'ülü / fâ'ilätü / mefâ'ilü / fâ'ilün
Muzâri': _ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

1. Kaşı hilâl olursa dağı zen ne eksigüm
Bir kıbbedür cihânda benüm ulu bildügüm

87.
Ve Lehu¹⁷⁷

Fe'ilätün / fe'ilätün / fe'ilätün / fe'ilün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Kıanda kim vara düşe mest o şâh-ı 'âlem
Varırın ben dağı ardın başarağ anda o dem

88.
Ve Lehu¹⁷⁸

Fâ'ilätün / fâ'ilätün / fâ'ilätün / fâ'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Nev-cüvânum öldürür 'uşşâkınuñ¹⁷⁹ nefsin müdâm
Bir kesicidür ki kıatl-i nefis ider her şubh u şâm

89.
Ve Lehu¹⁸⁰

Fâ'ilätün / fâ'ilätün / fâ'ilätün / fâ'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Mü-yı zerd ile künuñ bir güne cevher kıtdı¹⁸¹ kim
Şır-i mâhî diyü zih-gır itdi parmağa s.kim

Harfü'n-nün

90.

Fâ'ilätün / fâ'ilätün / fâ'ilätün / fâ'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Zencebîlâsâ çüki virür saķankürdan nişân
Ol kebüter-bâza beñzer var midur kıuş kıaldıran

91.
Ve Lehu¹⁸²

Fâ'ilätün / fâ'ilätün / fâ'ilätün / fâ'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Elli aķçe viricek meyl eyledi baña hemân
Çözdü ģamsîni ñonın nâz ile ol Mışrı cüvân

92.
Ve Lehu¹⁸³

Mef'ülü / fâ'ilätü / mefâ'ilü / fâ'ilün

¹⁷⁷ Ve Lehu:- İÜ

¹⁷⁸ Ve Lehu:- İÜ

¹⁷⁹ 'uşşâkınuñ: 'aşıkınuñ İÜ

¹⁸⁰ Ve Lehu:- İÜ

¹⁸¹ kıtdı: kıydu MM

¹⁸² Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁸³ Ve Lehu:- İÜ, MM

Muzāri': _ _ . / _ . _ . / _ . _ . / _ . _ .

1. Mehcūr olalı ol der-i devlet-me'ābdan
Hālī degül kuşum kâlağ u ızırābdan

93.
Ve Lehu¹⁸⁴

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Zillesin kaldurdı olup çār-pā ol nāzenīn
Şan çıkardı kaşr-ı 'ayş ü 'işrete bir şeh-nişīn

94.
Ve Lehu¹⁸⁵

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. 'Ucbe-şüretdür o turfe-heykel-i 'ibret¹⁸⁶-nümün
Rūh-ı hayvānī-i cehl ü 'aql-i fa'al-i cünün

95.
Ve Lehu¹⁸⁷

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün

Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Söz açsam 'ışğ-ı dil-berden günāha¹⁸⁸ meyl ider dirsün
Sen iy şūfī bir ahmağsun sözi g.tinden añlarsun

96.
Ve Lehu¹⁸⁹

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Sīm ü zer 'arz eyledükce öykelendi nāgehān
Bī-ğarār olup y.r.ğa bindi ol hūnī hemān

97.
Ve Lehu¹⁹⁰

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün

Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Şatarsun vaşluñı yarum ğurūşa hīç utanmazsun¹⁹¹
Temām almazsun iy tıfl-ı cefākārum çayanmazsun

98.
Ve Lehu¹⁹²

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

¹⁸⁴ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁸⁵ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁸⁶ 'ibret:ğayret İÜ

¹⁸⁷ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁸⁸ günāha:günāhına İÜ

¹⁸⁹ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁹⁰ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁹¹ utanmazsun:- İÜ

¹⁹² Ve Lehu:- İÜ, MM

1. Kîr-i bî-çâreden oldı şu kadar rû-gerdân
Yağlanup g.tine girse yine bakmaz cânân

99.
Ve Lehu¹⁹³

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün
Remel: . . . / . . . / . . . / . . .

1. Bolluğın bilmez mi ola künüñ ol hîz-i cihân
Tar şatup 'uşşâka minnet kaçdururmuş her zamân

100.
Ve Lehu¹⁹⁴

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün
Muzâri': . . . / . . . / . . . / . . .

1. Ol tıfl-ı şîve-kâra tutar güç ider misün
Luţf itmenüñ kolayını bilmez s.ker misün

101.
Ve Lehu¹⁹⁵

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün
Remel: . . . / . . . / . . . / . . .

1. Utanur yüz yüzden elbette virür ol nev-cüvân
'Âşık-ı dîdâr iseñ koyul çatalından hemân¹⁹⁶

102.
Ve Lehu¹⁹⁷

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün
Remel: . . . / . . . / . . . / . . .

1. Didüm aña nem alursañ al getür bir nev-cüvân¹⁹⁸
Oğlan adın bellü it didi o pâzeng-i cihân¹⁹⁹

Harfû'l-vāv

103.

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün
Hezec: . . . / . . . / . . . / . . .

1. Tayanmaz kelle-i kîr-i kebîre ol kün-i bî²⁰⁰-mü
Büyük başuñ büyük ağrısı var dirler meşeldür bu

Harfû'l-hâ

104.

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün
Hezec: . . . / . . . / . . . / . . .

¹⁹³ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁹⁴ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁹⁵ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁹⁶ MM nüshasında bu mısra bulunmayıp bir sonraki beytin ikinci mısrası yer almaktadır.

¹⁹⁷ Ve Lehu:- İÜ, MM

¹⁹⁸ Bu mısra MM nüshasında bulunmamaktadır.

¹⁹⁹ 313b İÜ; 310b MM

²⁰⁰ bî:pür İÜ, MM

1. Raķīb-i bed-liķā yalvardı çekdi yāri²⁰¹ yorgana
Köpekle bir çuvala girdi kim yok didi cānāna

105.
Ve Lehu²⁰²

Fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlātūn / fā'īlūn
Remel: . _ . _ / . _ . _ / . _ . _ / . _ . _

1. Taş gibi olur kuşum şubh olsa her gün başına
Bili ağrıyan tayansun gelsün ol bil taşına

106.
Kaħveci Murād Şāh İçün²⁰³
[Gazel-i Nā-tamām]²⁰⁴

Mefā'īlūn / fe'īlātūn / mefā'īlūn / fe'īlūn
Müctes: . _ . _ / . _ . _ / . _ . _ / . _ . _

1. Mişāl-i şīr ü²⁰⁵ şeker olup ittiḥād üzre
Şabāḥa dek gice zevķ eylesün murād üzre
2. Cefālar eylese 'ayn-ı 'inād olup dil-ber
Vişāle mā-meleki virürin 'inād üzre
3. Birer ğurūşa kesermiş kimisi de viresi²⁰⁶
Kumāş-ı vuşlat-ı²⁰⁷ dil-ber 'aceb kesād üzre

107.
Ve lehu²⁰⁸

Mefā'īlūn / mefā'īlūn / fā'ūlūn
Hezec: . _ . _ / . _ . _ / . _ . _

1. Çok iş itdi s.küm kūn-ı nigāra
Kaba Zūrñā nitekim Akḫişāra

108.
Ve Lehu²⁰⁹

Mef'ūlü / fā'īlātü / mefā'īlü / fā'īlūn
Muzāri': . _ . / . _ . / . _ . / . _ .

1. Larķ olmayunca yār ile vuşlat ne fā'ide
Ol kāri ķo ki olmaya taḥtında fā'ide

109.
Ve Lehu²¹⁰

Mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fā'ūlūn
Hezec: . _ . / . _ . / . _ . / . _ .

²⁰¹ çekdi yāri:yāri çekdi EE, MM

²⁰² Ve Lehu:- İÜ, MM

²⁰³ Bu başlık MM nüshasında bulunmamaktadır.

²⁰⁴ Bu başlık "Kı't'a" biçimiyle EE nüshasında bulunmakta olup İÜ ve MM nüshalarında yer almamaktadır. İlgili manzumenin taşıdığı özelliklerden dolayı gazel-i nā-tamām başlığı tercih edildi.

²⁰⁵ ü:- İÜ

²⁰⁶ 234b EE

²⁰⁷ vuşlat-ı:vuşlata İÜ, EE

²⁰⁸ Ve Lehu:- MM

²⁰⁹ Ve Lehu:- İÜ, MM

²¹⁰ Ve Lehu:- İÜ, MM

1. Gördük yiyemez yarısını yaşla kıryla
Sende geçin iy kîr-i muşkallağ oluryla

110.
Ve Lehu²¹¹

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Görinen mü degüldür mürdur küngâh-ı yâr üzre
Kimi çâh ağzına üşmiş kimisi reh-güzâr üzre

111.
Ve Lehu²¹²

Fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ _

1. Alsa ger mihr-i ruhuñdan gül-i hândân behre
Dir idi mâh ile hürşide nedür ol çihre

112.
Ve Lehu²¹³

Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Kîr-i fakîr yalvarup dil-ber-i dil-nevâzına
Vardı kapusına künüñ torba taqup boğazına²¹⁴

113.
Ve Lehu²¹⁵

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Ağustos ıssısında kürk sıklet virdi pek cāna
Baña Mışr-ı felâketde olubdur ol 'arağ-hâne

114.
Ve Lehu²¹⁶

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Yirinde kerteki şapı müheyyâ topı âmâde
Eger kaçtâr lâzımsa nazarda Muhtesib-zâde

115.
Ve Lehu²¹⁷

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Yirini beklesün tutsun²¹⁸ kapuyı dâr-ı dünyâda
'Aşâ-yı²¹⁹ kîrûme söyleñ tayansun Qapucı-zâde

²¹¹ Ve Lehu:- İÜ, MM

²¹² Ve Lehu:- İÜ, MM

²¹³ Ve Lehu:- İÜ, MM

²¹⁴ Bu mısradaki vezin aksamaktadır. "kapusına" kelimesi "kapusna" şeklinde tasarrufa gidildiğinde vezin oturmaktadır.

²¹⁵ Ve Lehu:- İÜ, MM

²¹⁶ Ve Lehu:- İÜ, MM

²¹⁷ "Ve Lehu" başlığı ve tüm beyit İÜ nüshasında bulunmamaktadır.

²¹⁸ tutsun:tutsun İÜ, EE

116.
Ve Lehu²²⁰

Fe'îlâtün / mefâ'ilün / fe'îlün
Cedîd: . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Kûr gibi zillenün girür gözine
N'ola kîrûn tükürseler yüzine

117.
Ve Lehu²²¹

Mef'ûlü / fâ'ilâtün / mef'ûlü / fâ'ilâtün
Muzâri': _ _ . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _ _

1. Kânlar delüp irişdi iqbâl-i sermedîye
Yükletdi 'âkıbet müş sermâyeyi kediye

118.
Ve Lehu²²²

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Bulınur töhmet-i fenn-i livâta her mu'allimde
'Aceb midür mu'allim yazılırsa şekl-i muğlimde

119.
Ve Lehu²²³

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Olur 'ibret-nümâ her mekr ü âli hayl-i 'uşşâka
Cihânuñ kârı döndi kışşa-i hammâm-ı nüh-tâka

120.
Ve Lehu²²⁴

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fâ'ülün
Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. Şarar künin arada olup sîne bahâne
Âyineci oldı çatı hûbân-ı zamâne

Harfû'l-yâ²²⁵

121.

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Görüp zülf-i girih-gîr ile anda ol gül-endâmı
Beni dîvâne kıldı âh kim Zincirli Hammâmı²²⁶

²¹⁹ 'Aşâ-yı: 'Azâ-yı İÜ, EE

²²⁰ "Ve Lehu" başlığı ve tüm beyit İÜ nüshasında bulunmamaktadır.

²²¹ Ve Lehu:- İÜ, MM

²²² Ve Lehu:- İÜ, MM

²²³ Ve Lehu:- İÜ, MM

²²⁴ Ve Lehu:- İÜ, MM

²²⁵ Harfû'l-yâ:- İÜ

²²⁶ 315a İÜ

122.
Ve Lehu²²⁷

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Başumı Һammām içinde Arnavud berberleri
Şol Һadar kerter ki eyler Arnavudlar defteri²²⁸

123.
Ve Lehu²²⁹

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Āh kim ҺaҺt-ı vefā ҺaҺ itdi ğāyet ҺaҺati
Tezkereyle aluruz şimdi metā'-ı vuşlatı

124.
Ve Lehu²³⁰

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Eskiden budur saҺa sulҺān-ı 'ışkuñ buyruğı
Besle altından dilā yārüñ Һabarsun Һuyruđı

125.
Ve Lehu²³¹

Fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Döndürür kīri alup burmađıla kellesini
Ne jīve bardağıdur bilemeyen zillesini

126.
Ve Lehu²³²

Mef'ülü / fā'ilātün / mef'ülü / fā'ilātün
Muzāri': _ _ . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _ _

1. MedҺ itme baҺa iy dil vüs'atle kün-ı larҺı
Ferc ile vardur anuñ b.Һlı sidikli farҺı

127.
Ve Lehu²³³

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Dem-ā-dem Һırma ile aldadurlar nice muҺtacı
İnanma sözine kätibler olur cümle Һırbacı

128.
Ve Lehu²³⁴

²²⁷ Ve Lehu:- İÜ, MM

²²⁸ 311a MM

²²⁹ Ve Lehu:- İÜ, MM; Bu beyit EE nüshasında der-kenardır.

²³⁰ Ve Lehu:- İÜ, MM

²³¹ Ve Lehu:- İÜ, MM

²³² Ve Lehu:- İÜ, MM

²³³ Ve Lehu:- İÜ, MM

²³⁴ Ve Lehu:- İÜ, MM

Fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Gerçi ferdāya şalardı bu dil-i āvāreyi
Āhır ol Dürzī cüvānı geldi yaydı pāreyi²³⁵

129.
Ve Lehu²³⁶

Fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Zen ile cem‘ olıcağ idemez oldı²³⁷ s.kişi
Maşlahat ehli degül hādışenün b.kdur işi

130.
Ve Lehu²³⁸

Mef‘ülü / fā‘ilātü / mefā‘ilü / fā‘ilün
Muzāri‘: _ _ . / _ . _ . / _ . _ . / _ . _

1. Eksik degül menīden anuñ dā‘imā şulı²³⁹
Küngāh-ı serdi oldı o hīzün şovuk kıyı

131.
Ve Lehu²⁴⁰

Mef‘ülü / mefā‘ilün / mef‘ülü / mefā‘ilün
Hezec: _ _ . / . _ _ _ / _ _ . / . _ _ _

1. Girmişdi küne bir kez bir kerre dahı atdı
Şabr eylemeyüp kīrüm b.kın b.kına katdı

132.
Ve Lehu²⁴¹

Fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün
Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Ela gözli kızıcuğ hāneye mihmān geldi
Sevin abdāl yine tekyeye qurbān geldi

133.
Ve Lehu²⁴²

Mef‘ülü / fā‘ilātü / mefā‘ilü / fā‘ilün
Muzāri‘: _ _ . / _ . _ . / _ . _ . / _ . _

1. Girdüm çatalına egüp ol serv-kāmeti
Güyā virildi baña Çatalca niyābeti

134.
Ve Lehu²⁴³

²³⁵ pāreyi:yāreyi MM

²³⁶ Ve Lehu:- İÜ, MM

²³⁷ İdemez oldı:eyleyemez İÜ

²³⁸ Ve Lehu:- İÜ, MM

²³⁹ şulı:şuyı EE

²⁴⁰ Ve Lehu:- İÜ, MM

²⁴¹ Ve Lehu:- İÜ, MM

²⁴² Ve Lehu:- İÜ, MM

²⁴³ Ve Lehu:- İÜ, MM

Fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ilün

Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Zille-i lâgar ile seyr idüñ ol me'bünü
Lâgarî Tekyesine beñzemiş²⁴⁴ el-ħağğ künü

135.
Ve Lehu²⁴⁵

Mefā'ilün / fe'ılātün / mefā'ilün / fe'ilün

Müctes: . . . _ / . . _ _ / . . . _ / . . _

1. Nuğüd-ı kehle ile vaşlınuñ ħarîdârı
Siyâb-ı bezle ile bezlemek diler yârı

136.
Ve Lehu²⁴⁶

Fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ilün

Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. O ħara zille ile seyr idüñ ol me'bünü
Ķaraköy ħapusıdur bâb-ı siyâh-ı künü

137.
Ve Lehu²⁴⁷

Fe'ılātün / mefā'ilün / fe'ilün

Cedîd: . . _ _ / . . . _ / . . _

1. Ķarby altun²⁴⁸ ħıħardı altunı
At ağac itdi kîr ile künü

138.
Ve Lehu²⁴⁹

Fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ilün

Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

1. Şızıya kîr 'ilâc eyle diyü yalvardı
O ħabîb-i dil ü cân bir ħavara şal'virdi

139.
Ve Lehu²⁵⁰

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün

Hezec: . . _ _ _ / . . _ _ _ / . . _ _ _ / . . _ _ _

1. Gice ağyâra itmiş var ise bir şavşa tezbîri
Cefâlar eyleyüp itler g.tine şoğdılar kîri

140.
Ve Lehu²⁵¹

Fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ilün

Remel: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

²⁴⁴ beñzemiş:beñzedi İÜ

²⁴⁵ Ve Lehu:- İÜ, MM

²⁴⁶ Ve Lehu:- İÜ, MM

²⁴⁷ Ve Lehu:- İÜ, MM

²⁴⁸ altun: 'aşık İÜ, EE

²⁴⁹ Ve Lehu:- İÜ

²⁵⁰ Ve Lehu:- İÜ

²⁵¹ Ve Lehu:- İÜ

1. Çekmeyince önüne bir şanem-i sîm-beri
'Âşık-ı haste-dilün kârı gelür mi ileri

141.
Ve Lehu²⁵²

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Reh-i kününa kîrüm gitmege çün naşb-ı nefis itdi²⁵³
T.ş.güm kapuya varunca anı gönderi gitdi

142.
Ve Lehu²⁵⁴

Mef'ülü / fâ'ilätü / mefâ'ilü / fâ'ilün
Muzâri': _ _ . / _ . . / . _ _ . / _ . _

1. Her lahza itse n'ola anuñla şakâşıkı
Oldı s.kümle zillesi yârün şıkı fıķı

143.
Ve Lehu²⁵⁵

Mefâ'ilün / fe'ilätün / mefâ'ilün / fe'ilün
Müctes: . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

1. Kapusı şām u²⁵⁶ seher işlemekle dillendi
Uruldı şimdi kesik bābına Semerķandī

144.
Ve Lehu²⁵⁷

Mef'ülü / fâ'ilätü / mefâ'ilü / fâ'ilün
Muzâri': _ _ . / _ . . / . _ _ . / _ . _

1. Kününa varmaduķca burılır ķulacığı
Güyā ki kîrüm oldı benüm el ulacığı

145.
Ve Lehu²⁵⁸

Mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fa'ülün
Hezec: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1. 'Âşıklara қоçuldu alup sîmle zeri
Düşürdi düzen aķçesini ol yeñiçeri

146.
Ve Lehu²⁵⁹

Fā'ilätün / fā'ilätün / fā'ilätün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / . _ _ _ / _ . _

1. Emdürür dil-ber tuṭağın şimdi cām-ı Cem gibi

²⁵² Ve Lehu:- İÜ

²⁵³ 235a EE

²⁵⁴ Ve Lehu:- İÜ

²⁵⁵ Ve Lehu:- İÜ

²⁵⁶ u:- İÜ

²⁵⁷ Ve Lehu:- İÜ

²⁵⁸ Ve Lehu:- İÜ

²⁵⁹ Ve Lehu:- İÜ

Dā'imā halka g.tin parmakladur hātem gibi²⁶⁰

147.
Ve Lehu²⁶¹

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün
Remel: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Bir mükellef kâr-hānedür gümüşden yapısı
Kün-ı yārūñ beş filoriye açılır çapısı

148.
Gazel²⁶²

Mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün
Muzāri': _ _ . / _ . _ . / . _ _ _ / _ . _

1. O naḥl-i tāzenüñ yine irdüm vişāline
Şeftālūsün alup gice girdüm çatalına
2. Tıyuldu esb-i künına mişvār virdügüm
Calq eyler iken irmedilerdi ḥayāline
3. Koyulsa iştiḥā ile kīrüm 'aceb midür
İmrenmemek olur mı anuñ yāl ü bāline
4. Aldı eline kīrümüzi luṭf idüp o yār
Bir kuşdur ol ki kōndı varup serv dalına
5. Merd ol düşürme kendüñi ğarq-ābe-i küse
Bir kan kıyısıdur anuñ aldanma āline

149.
Tābistān-ı Bostān Der-ta'rīf-i Qara T.ş.k²⁶³

Mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün
Hezec: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Yüri la'netler iy dūn u denī bed-aşl-ı şeytānī
Maşād-ı yel'abistānī karaç-i Karamanī
2. 'Adū-yı mülk ü millet düşmen-i dīn²⁶⁴ ḥā'in-i devlet
Ferāmüş-ı fażilet naşb-ı 'ayn-ı nā-müselmānī
3. Diyānet yoḥsulı çihre-zügürdi nekbet-i cāhil
Sevādü'l-vech-i fī dāreyne her vech ile erzānī²⁶⁵
4. Or.spınuñ Firengī cāhili bahtuñ Ebū Cehli
Gidinüñ nekbetī-Fir'avnı puşt-endāz-ı Hāmānī
5. Vezīrūñ dīv-i nā-dān idi sen iblīs-i dīvāne
'Aceb cem' eylemişdür şaḥn-ı dīvān-ı Selīm Ḥānī
6. 'Amūd-ı kır-hey'et ol zalām-ı dīv-heybet kim
Selīmīsi başında ol 'amūduñ şāh-ı merdānı
7. Tārīqa ş.çduğı b.kşın o gāvūñ ya meger gerdün

²⁶⁰ 315b İÜ

²⁶¹ Ve Lehu:- İÜ

²⁶² Gazel:Gazel-i Nā-tamām MM; 311b MM

²⁶³ Tābistān-ı/T.ş.k:Terkiḥ-bend MM

²⁶⁴ dīn:- MM

²⁶⁵ MM nüshası burada sona ermektedir.

Yeñiden gübreler²⁶⁶ eski ocağdur b.qlı bostānı

8. *O Fir'avnuñ hemān bir koca Kıbtī sāħirisün sen
Buzagı ile şehre fitne şalmış Sāmīrīsün sen*
9. Olaldan kâzī-'asker 'aql ü fikri mālā virdüñ sen
Alup bu deñlü mālī cümle istibdāla virdüñ sen
10. Elinde kīsesi her kūşede bir müşterī hāzır
Adı maṭlabcı ammā mañsıbyı dellāle virdüñ sen
11. Nesi var ise dökdi²⁶⁷ ard қапудan her biri şimdi
Mışır mañsıbların birkaç hācī mandāla virdüñ sen
12. Varup gelmekdedür beytü'l-ħalāña her biri dā'im
Zebūn itdüñ o kavmi gūyiyā ishāle virdüñ sen
13. Sitanbul kaynatası diseler ħaqqā ki lāyıksun
Kızıñ olmaz gāhī deyze gāhī hāla virdüñ sen²⁶⁸
14. Müreccaħ oldu ħayvāniyyeti yanuñda anuñçün
Alup bir ādemüñ ħaqqın²⁶⁹ ħar-ı Deccāle virdüñ sen
15. Karīb olmışdı ħaqqā ki zuhūr-ı fitne-i Deccāl
O gūl-i fitne-cūya bir zen-i muħtāle virdüñ sen²⁷⁰
16. *Felek ol Türk-i bī-endāmı ceyb-i miħnete şaldı
Çekildi gitdi kīr-i ħar gibi kara t.ş.ğ kaldı*
17. Bu ħıffetlerle istiħfāf-ı sultān eyleyen sensün
Nice mekr ile qaşd-ı Āl-i 'Osmān eyleyen sensün
18. Bütī çömllekler ile fitneler kaynatmadur kārūñ
Cihānı siħr ile meftūn u ħayrān eyleyen sensün
19. Yıķup dīvār-ı şer'i çünki açduñ irtişā bābın
Nice қапу yapup çok ħāne vīrān eyleyen sensün
20. Ten-i mecrūħuña gör tırnağuñla yāreler gibi
Mülevves ħüccetüñle günde biñ kan eyleyen sensün
21. Ğanī oldu senüñ arkañda dellāk-i tehī-kīse
Kimisin kūn-bürehne 'ūr u 'uryān eyleyen sensün
22. Zemānuñda dönüp kiş-i emel bostān-ı kümūna
Yalanlar söyleyüp biñ kerre eymān eyleyen sensün²⁷¹
23. Virüp Dāvud-ı mel'ūna temessük қatl-i şāħ için
İdüp taħrīk-i fitne qaşd-ı 'Osmān eyleyen sensün
24. *Revā midur erāzilden iken 'ālī ola қadrüñ
Mesāsı var mı inşāf eyle sende puştla şadruñ*
25. Olaldan ħākimü'l-vaķt-ı şerī'at şadr-ı dīvāna
İhānet üzredür şer'-i Nebīye ħükmi-i *Qur'āna*
26. Ola şer'-i şerīfüñ ħākimi ya 'uzbetü'l-islām

²⁶⁶ gübreler:bübreler İÜ

²⁶⁷ dökdi:doldı İÜ

²⁶⁸ Bu mısra İÜ nüshasında bulunmamaktadır.

²⁶⁹ ħaqqın:cüftin EE

²⁷⁰ 316a İÜ

²⁷¹ 235b EE

- Bir iki mankıra dīnūñ şatan bir cimri çingāne
27. Muḥabbat hüccet ü imzā ile ol cāhil-i mumzī
Muşībet oldı İslām'a sebeb bu āh u efgāna
28. 'Aceb mi p.ḥsı p.ḥsı olsa anuñ şekl-i murdāri
Dehānından gelür burnına dā'im bü-yı āb-ḥāne
29. Gürūh-ı fā'ilūñ serdārıdır Rıd̄vān Çavuş dā'im
Topuzla s.kdürür ol puştı İskenderle Keyvān'a
30. Tirāş itdi çü Sā'ī bi'l-fesādı tīğ-i şer' ile
Fesādı daḥı vācibdür izāle şāh-ı devrāna
31. Hemān māl isteyen kara t.ş.ğa yapışup şıksun
Çıkarşun müdde'iler kīse kīse mālī meydāna
32. *Ümīdüm bu ki cūş-ı gayret ile sırr-ı Qahhārī
İde pāk āb-ı āteş-tāb-ı şer' ile o murdārī*
33. Gezer ḥammāndan ḥammāma gerçi ol yüzi kara
Ġarāz merd erlenmekdür hemān bulduğı murdāra
34. Dibāğat olımaz biñ yıl yatarsa gūh-ı seg içre
Çürükdür bir meşin çıkmaz yine ol cild-i şad-pāre
35. Eger balsa yarağın kara kındayken gümüşlerdi
İşitse oğlanından kande bir keskin gulām-pāre
36. Bilür kim söyleşürler Arnavudlar ḥarbe ucıyla
Baş egdüğü budur dellāki olan Arnavudlara
37. İlişdükce o kün-ı²⁷² lāğara batman u zengüle
Şanurlar bir keci başdurmasıdır urdı kañtāra²⁷³
38. Meger eymān-ı bātılda diye v'allāhi bi'llāhi
Ḥudāyı añmayup faḥş idi qavl ü fi'li hemvāre
39. Bu *Tābistān-ı Bostān* ile urdum cānına āteş
Yazıklar līk-i efkāra ḥayıflar 'ırz-ı eş'āra
40. *Vücūd-ı mühmeli olmışdı anuñ gerçi çokdan b.ḳ
O murdāruñ girüp g.tine çıkdı şimdi b.ḳdan b.ḳ*

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Metin (haz.) (1998). *Nef'î ve Sihâm-ı Kazâ*, Akçağ Yay., Ankara, s. 203-205, 219, 229, 230.
- ATEŞ, Ahmet (1942). "Metin Tenkidi Hakkında (Dasitân-ı Tevârih-i Âl-i Osman Münasebeti İle)", *Türkiyat Mecmuası*, C. VII-VIII, s. 253-267.
- BATİSLAM, Hanife Dilek (2013). "Divan Edebiyatında Latife ve Hezl", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 22, S. 1, s. 235.
- Bursalı Mehmed Tahir (1342). *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Âmire, İstanbul.
- ÇİFTÇİ, Hasan (1998). "Klasik İslam Edebiyatında Hiciv ve Mizah", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 10, Erzurum, s. 143.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1999). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- DİLÇİN, Cem (1997). *Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara, s. 405.
- DONUK, Suat (2015). *Nev'î-zâde Atâî - Hadâ'iku'l-hakâ'ik fi Tekmileti's-şakâ'ik (İnceleme-Metin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- DURMUŞ, İsmail (1998). "Hezl", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, C. 17, s. 304.
- GÜVEN, Hikmet Feridun (1997). *Klasik Türk Şiirinde Hiciv*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, s. 30.
- İPEKTEN, Haluk (1991). "Nev'î-zâde Atâî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, C. 4, s. 40-42.
- KARAKÖSE, Saadet (haz.) (1994). *Nev'î-zâde Atâî Divanı*, Kültür Bak. e-Kitap, Malatya. s. 319-320. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78393/nevizade-atayi-divani.html> (E.T.: 11.08.2014)
- MENGİ, Mine (1999). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- MUTÇALLI, Serdar (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul.

²⁷² kün-ı:kümü İÜ

²⁷³ 316b İÜ

- Nev'î-zâde Atâyî, *Hezliyyât-ı Atâyî*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, nu. 2872.
- OKAY, M. Orhan (1998). "Hiciv", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, C. 17, s. 447.
- ÖZTÜRK, Mürsel ve ÖRS, Derya (haz) (2000). *Mütercim Âsım Efendi Burhân-ı Katı*, TDK Yayınları, Ankara.
- PAKALIN, Mehmet Zeki (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- PALA, İskender (1998). "Hiciv (Türk Edebiyatında)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, C. 17, s. 306.
- PALA, İskender (1999). *Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, s. 186.
- Şemsettin Sâmî (1311). *Kâmûsul A'lam*, Mihran Matbaası, İstanbul.
- Şemseddin Sâmî (1317). *Kâmûs-i Türkî*, İkdam Matbaası, İstanbul, s. 1241.
- ŞENTÜRK, A. Atilla ve KARTAL, Ahmet (2011). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Tâhirü'l-mevlevî (1994). *Edebiyat Lugati*, Kemal Edip Kürkçüoğlu (haz.), Enderun Kitabevi, İstanbul, s.53.
- TOKMAK, A. Naci (1995). "Ezrakî-i Herevî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, C. 12, s. 69.
- TOKMAK, A. Naci (1998). "Hiciv (Fars Edebiyatında)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, C. 17, s. 449.
- ÜNVER, İsmail (2008). "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall, s. 1-46.
- KORTANTAMER, Tunca (1997). *Nev'î-zâde Atâyî ve Hamse'si*, Ege Ün. Edebiyat Fak. Yay., İzmir.
- KURNAZ, Cemal (haz) (2007). *Ahmet Talat Onay - Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, Birleşik Yayınevi, Ankara.
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1971). "Divan Edebiyatında Gülmece ve Yergi (Hezl ve Hecv)", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten-1970*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s. 40-43.
- LEVEND, Ağâh Sırrı (2008). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 151.
- Mehmed Süreyya (1996). *Sicill-i Osmanî*, (haz.) Nuri Akbayan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.